

Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave v období prvej Československej republiky

Peter Sokolovič

SOKOLOVIČ, Peter. Matica Slovenská Local Branch Office in Trnava During the First Czechoslovak Republic. In *Historický zborník*, Vol. 32, 2022, No. 2, pp. 34-61.

Abstract: The paper is devoted to the history of Matica Slovenská Local Branch Office in Trnava in the period of the interwar Czechoslovak Republic. The formation of Matica Slovenská in Trnava started shortly after the foundation of Czechoslovakia. At that time, all major national events were organized by the association known as Slovenská národná jednota (the Slovak National Unity), the predecessor of Matica Slovenská Local Branch Office in Trnava, formed by administrative renaming in 1923. Over time, under the leadership of Ferko Urbánek, Pavel Žiška, Ján Trančík and other Chairmen or Secretaries in a difficult period of the first Czechoslovak Republic, Matica association members of Trnava have left a noteworthy mark in the cultural, social and political spheres of Trnava history. The study deals with how Matica Slovenská Local Branch Office in Trnava became not only a mover but also a direct participant and initiator of many historical events and a promoter of changes in Trnava region. Building of the monument to Milan Rastislav Štefánik, the organization of hundreds of cultural, social, and other events, as well as efforts to expand the Matica life and activities among the Trnava population through the now non-existent secretariat of Matica, have been particularly significant up to this day. Keywords: history of Trnava; Matica slovenská Local Branch Office in Trnava; Matica Slovenská; first Czechoslovak Republic.

Matica slovenská zohráva v dejinách nášho národa, ale aj v živote mesta Trnava dôležitú úlohu. Po vzniku Československej republiky (ČSR) v roku 1918 sa preto aj na Slovensku začalo uvažovať nad obnovením jej činnosti. Už krátko nato, 1. januára 1919, vydal minister s plnou mocou pre správu Slovenska Vavro Šrobár dekrét o jej obnovení. Cesta k vytvoreniu miestnych odborov v slovenských mestách a na dedinách však bola ešte dlhá a náročná. Ako však skonštatoval na stránkach *Národných novín* neskorší matičný tajomník Štefan Krčméry, bola to cesta, na ktorú sa bolo treba vydať čo najskôr. Matica totiž mala byť podľa jeho slov „hýbateľom celej vzdelanosti a kultúry slovenskej, ktorej činnosť pocítia aj najposlednejšie slovenské obce! Matica musí mať členov v každej obci, v každom mestečku i dedinke svoje odbočky. Odbočky Matice slovenskej zakladať budú po obciach ľudové knižnice, utvoria spevokoly, riadiť budú divadlá a populárne prednášky pre vzdelanie ľudu a uvedú ešte mnoho iného...“¹ V Trnave

¹ KRČMÉRY, Štefan. Či rozpustiť Slovenskú Národnú Radu? In *Národné noviny*, roč. 50, 9. 1. 1919, č. 6, s. 1.

jeho myšlienka ožila síce až o niekoľko rokov, predsa len sa prvé odbory zriaďovali po Slovensku už v roku 1919.

Historicky prvý miestny odbor vznikol 2. novembra 1919 v Martine,² neskôr ho nasledovali ďalšie, medzi prvými najmä v Liptovskom Svätom Mikuláši, Košiciach, Trenčíne, Zvolene či Brezne.³ Postupom času na ne nadväzovali ďalšie miestne odbory, ktoré v zložitom období nejednoznačných pomerov nového etablujúceho sa štátu pomáhali formovať národné povedomie Slovákov. Bokom, samozrejme, nemohla zostať ani Trnava, významné slovenské mesto s prevahou slovenského a katolíckeho obyvateľstva, zato však aj s relatívne početnou maďarskou, nemeckou a židovskou komunitou. Už krátko po vzniku spoločného štátu sa aj tu zorganizovalo viacero národovcov. Ako skonštatovala spoluautorka najnovších *Dejín Trnavy*, „najdôležitejšou črtou prvého obdobia medzivojnového kultúrneho života v Trnave bola výrazná slovakizácia“.⁴ Jednou z vedúcich osobností tohto prúdu bol aj neskorší prvý predseda Miestneho odboru Matice slovenskej (MO MS) v Trnave Ferko Urbánek, pod ktorého vedením sa slovenskí i českí predstavitelia stretávali na radnici už od prvých dní existencie republiky a pripravovali ochotnícke divadelné predstavenia.⁵

To, že v meste nebol v tomto čase ešte založený miestny odbor Matice slovenskej, preto neznamena, že by roduverní Slováci nevykonávali národnú činnosť. Tá sa však v tomto čase organizovala pod inou hlavičkou, aj keď s rovnakým zameraním. Ešte pred vznikom MO MS v Trnave tak všetky väčšie národné akcie zabezpečoval spolok Slovenská národná jednota (SNJ). Ako sa vyjadril neskorší predseda trnavského miestneho odboru Pavol Žiška, ktorý ho viedol prakticky počas celých 20. a 30. rokov, „SNJ sa v Trnave založila z toho dôvodu, lebo Matica nebola v čase, kedy slovenskí národovci v Trnave hodlali začať s národnou prácou, ešte oživotvorená“.⁶ V miestnostiach jednoty v Pannonii a pod jej organizačným patronátom sa konali viaceré národné prednášky, divadelné predstavenia hier slovenských autorov, ako aj mnohé spomienkové akcie.⁷ Na tieto udalosti si neskôr spomínal sám Urbánek, ktorý napísal, že s cieľom „pracovať na povznesení národa, na blahobyte slovenského ľudu“ bola aj v Trnave založená SNJ už krátko po „prevrate“ ešte pred oživotvorením Matice slovenskej „a roku 1920 pán Štefan Krčméry tajomník Matice slovenskej nadhodil otázku pretvorenia Slov. Nár. Jednoty na odbor Matice slovenskej. Bol i osobne u mňa v tejto veci. No v tom čase neboli ešte pomery naše v Trnave natoľko vykryštalizované, žeby tá vec bola hladko

² MADURA, Pavol. *Miestny odbor Matice slovenskej v Martine v rokoch 1919 – 1950. Prvé ohnivo matičnej reťaze*. Martin : Matica slovenská, 2019, s. 9.

³ PETERAJOVÁ, Hana a kol. *Sto rokov od založenia Miestneho odboru Matice slovenskej v Brezne. 1919 – 2019*. Martin : Matica slovenská, 2019, s. 10.

⁴ DOBROTKOVÁ, Marta. Trnava v rokoch 1848 – 1938. In ŠIMONČIČ, Jozef a kol. *Dejiny Trnavy. Zväzok prvý*. Trnava : Mesto Trnava, 2010, s. 294.

⁵ HOLOUBEK, V. Poprevratové dejiny Trnavy. In *Trnava 1238 – 1938*. Trnava : Rada mesta Trnavy, 1938, s. 205.

⁶ Slov. Nár. Jednota – odbor Matice slovenskej. In *Slovensko*, 11. 3. 1923, č. 11, s. 2.

⁷ HOLOUBEK, Václav. Poprevratové dejiny Trnavy, s. 210.

išla. A hoci to bolo mojou najvrelejšou túžbou hneď od oživotvorenia Matice, neodvážil som sa k tomuto kroku“.⁸ Všetky národné a kultúrne udalosti v meste boli preto v tomto čase pred založením miestneho odboru Matice organizované zväčša pod hlavičkou SNJ.

Azda najväčšou z nich boli v počiatočnom období krátko po vzniku štátu veľké slávnosti, pri ktorých bola odhalená pamätná doska trom českým četníkom, padlým na trnavskej stanici 13. novembra 1918. Na slávnosti pod patronátom vtedajšieho ministra s plnou mocou pre správu Slovenska Vavra Šrobára sa zúčastnili nielen predstavitelia SNJ, ale aj minister Mičura a viacerí ďalší predstavitelia slovenského i českého národného hnutia.⁹ Ďalšou väčšou akciou SNJ bola príprava 100-ročných narodenín Jána Palárika v mestskom divadle, ktoré dnes nesie práve meno tohto významného katolíckeho slovenského národovca 19. storočia. Neskorší predseda MO MS v Trnave na oslavách prednášal o živote a význame diela oslávenca a okrem toho dramatický odbor Slovenskej národnej jednoty nacvičil a zahral Palárikovu divadelnú hru *Drotár* a „čistý výnos poskytol na vystavenie primeraného pomníka na hrobe Palárikovom v Majcichove, na zvečnenie jeho zásluh“.¹⁰ Z toho všetkého je vidieť, že slovenský národný život, dovtedy udupávaný trnavskými Maďarmi a maďarónmi,¹¹ sa postupne predieral na svetlo aj v Trnave a okolí.

Zlom v matičnom hnutí v slovenskom „Malom Ríme“ nastal v roku 1923, keď sa myšlienka na pretvorenie SNJ na miestny odbor Matice slovenskej dostala do popredia a podarilo sa ju realizovať. MO MS v Trnave tak vznikol priamo administratívne zo Slovenskej národnej jednoty, o čom svedčí aj výkaz činnosti pre matičné ústredie z roku 1923, na ktorom ešte na hlavičkovom papieri a s pečiatkou Slovenskej národnej jednoty vykazuje trnavský odbor činnosť ešte aj z roku 1922.¹² S istou dávkou zveličenia sa tak dá tvrdiť, že trnavská Matica vznikla ešte pred jej oficiálnym administratívnym ukotvením. Aj vedenie trnavského odboru sa totiž konštituovalo priamo z vedúcich činníkov SNJ, ktorá už aj v predchádzajúcom čase vykonávala podobne ako neskôr trnavská Matica zásluhnú národnú činnosť a organizovala mnoho podujatí či slávností na podporu slovenskosti v tom čase ešte v rozháraných povojnových pomeroch. Bolo už len otázkou času, kedy sa začnú Slováci v Trnave ešte viac aktivizovať v prospech založenia trnavského MO MS.

⁸ URBÁNEK, František. Slovenská Matica. In *Verejná slávnosť 19. a 20. V. 1923*. Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 1923, nečíslované.

⁹ HOLOUBEK, V. Poprevratové dejiny Trnavy, s. 211.

¹⁰ HORVÁTHOVÁ, Adriena. Kultúrny fenomén mesta Trnava. In HORVÁTHOVÁ, Adriena (ed.). *90. výročie založenia. Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave 3. marec 1923 – 3. marec 2013*. Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 2013, nečíslované.

¹¹ Keď napríklad „trnavský Svätopluk“ Martin Branislav Tamaškovič pri príležitosti podpísania Memoranda slovenského národa z roku 1861 poslal signatárom pozdravný list, miestni Maďari mu zničili jeho hostinec. *Pešťbudínske vedomosti*, roč. 1, 1861, č. 27, s. 2.

¹² Archív Matice slovenskej v Martine (AMS), f. Miestne odbory Matice slovenskej I 1919 – 1951 (1952), Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave 1923 – 1951 (MO MS v Trnave), šk. č. 306. Výkaz práce SNJ Ústrediu Matice slovenskej v Martine, 17. 7. 1923.

Hoci niektoré staršie práce udávajú – azda aj pod vplyvom postupného pretvorenia zo Slovenskej národnej jednoty – ako rok vzniku trnavskej Matice rok 1922,¹³ udalosti sa pohli dopredu až v roku 1923. Už začiatkom roka písali regionálne trnavské noviny, že „ruch činnosti Matice slovenskej sa tohto roku potešiteľne stupňuje, hoden je živého záujmu, účasti a podpory celej verejnosti“.¹⁴ Situáciu zhodnotil aj sám Ferko Urbánek a vo februári napísal v tejto veci list Štefanovi Krčmérymu s tým, „že je teraz najprimeranejšia doba na pretvorenie Slov. Nár. Jednoty a zároveň som ho pozval na tohtoročné valné zhromaždenie kvôli prevedeniu tejto akcie. On obsah môjho dopisu s radosťou v známosť vzal a nás svojou vzácnou osobnosťou v označený čas pocítil“.¹⁵ Udalosti sa pohli dopredu najmä od 4. februára 1923, kedy Slovenská národná jednota v Trnave usporiadala v mestskom divadle slávnostné matiné pri príležitosti 60. výročia založenia Matice slovenskej. Toto stretnutie, aj keď plány na pretvorenie SNJ boli prítomné už dávnejšie, dalo pravdepodobne definitívny podnet na to, aby sa na ďalšom zasadnutí 3. marca 1923 oficiálne založil miestny odbor.¹⁶ V tento deň na valnom zhromaždení SNJ, ktoré sa uskutočnilo v jej veľkej dvorane o 8. hodine večer, podal jej podpredseda Pavol Žiška podľa vopred dohodnutého plánu odkomunikovaného aj s matičným ústredím v Martine návrh, aby bol tento spolok premenovaný na Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave.¹⁷ Návrh, po ktorom nasledovala prednáška tajomníka Matice slovenskej Štefana Krčméryho, bol sedemdesiatimi prítomnými účastníkmi zhromaždenia jednomyselne schválený.¹⁸

Prvým predsedom MO MS v Trnave sa stal Ferko Urbánek, ktorý v liste Štefanovi Krčmérymu popri pozvaní na zasadnutie doslovne napísal, že sa na prácu pre slovenský národ v rámci Matice veľmi tešil: „Ja sa veľmi teším, že svoju štvorročnú kultúrnu námahu a prácu môžem venovať drahej nám Matici slovenskej. Na jej slávnostných zhromaždeniach som ešte čo znievsky študent s nebohým svojím otcom (...) účasť brával čo mladý síce, ale bedlivý pozorovateľ. Týmto slávnostiam môžem ďakovať za svoje národné povedomie, svoju lásku k slovenskému národu, slovenskej reči, svoje nadšenie a oduševnenie v kultúrnej a literárnej práci. S radosťou budem teraz pracovať na zveľadení a zvelebení Matice slovenskej nielen v Trnave, ale aj na okolí, kde sa medzi našim slovenským ľudom veľkej popularite teším, ktorá mi usnadní prácu.“¹⁹

O vzraste slovenského ducha v Trnave svedčí aj to, že už krátko nato, 11. marca 1923, bola v Trnave zriadená aj miestna odbočka Živeny, ktorej predsedníčkou sa stala Viera Záturecká. Je príznačné, že zakladajúce stretnutie Živeny viedol osobne Ferko Urbánek, ktorý ho sám otvoril a navrhol aj jej predsedníčku.²⁰ Spolupráca Živeny s Maticou pritom

¹³ LEGÉNY, Jozef. Spolkový život v Trnave. In *Trnava 1238 – 1938*, s. 349.

¹⁴ Šesťdesiatročné jubileum Slovenskej Matice. In *Slovensko*, 21. 1. 1923, č. 4, s. 1.

¹⁵ URBÁNEK, František. Slovenská Matica, nečíslované.

¹⁶ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List F. Urbánka Š. Krčmérymu, 28. 2. 1923.

¹⁷ Štátny archív v Trnave (ŠA Trnava), f. Mestský úrad v Trnave, 968/1938 Kronika mesta Trnava 1918 – 1937 (Kronika mesta Trnava 1918 – 1937), s. 39.

¹⁸ Slov. Nár. Jednota – odbor Matice slovenskej. In *Slovensko*, 11. 3. 1923, č. 11, s. 2.

¹⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List F. Urbánka Š. Krčmérymu, 28. 2. 1923.

²⁰ Miestny odbor Živeny v Trnave. In *Slovensko*, 18. 3. 1923, s. 4.

bola badateľná aj v ďalších slovenských mestách.²¹ Vidno, že cieľom Matice, ktorú v Trnave ešte aj mesiace po vzniku volali a dokonca aj na dokumentoch či pozvánkach na akcie nazývali Slovenská národná jednota, odbor Slovenskej Matice v Trnave,²² v tomto čase skutočne nebola snaha o „hranie sa na vlastnom piesočku“, ale primárne spolupráca všetkých národných síl v meste. Slovenský kultúrno-spoločenský život sa tak mohol aj zásluhou jej trnavského miestneho odboru, ako aj ďalších spolkov rozvíjať ešte viac. Dokladom tohto stavu je, že len do konca 30. rokov fungovalo v Trnave 127 spolkov.²³ Medzi nimi významné miesto zaujímal viacere spolky, ktoré s trnavským matičným odborom úzko spolupracovali, ako napríklad spomínaná Živena, ale aj spevokol Bradlan, Katolícka ženská jednota a ďalšie. Podľa regionálneho trnavského týždenníka sa práve v spolkovej činnosti mohli Trnavčania najviac realizovať nielen v národnej, ale i kultúrnej práci: „Najviac príležitostí kultúrne pôsobiť nájde si Trnavčan v početných spolkoch. Tu je ponajsamprv Odbor Slovenskej Matice, ktorý spojiť má všetkých, bez akéhokoľvek rozdielu, kultúrnych pracovníkov, tu je, čo pokračovanie Učeného Tovarišstva ‚Spolok sv. Vojtecha‘... Iné spolky, ako telocvičné jednoty a hlavne miestna jednota Sokola tiež poskytujú hodne príležitosti kultúrne pracovať. Ochotnícke divadelníctvo pestuje sa tu až v 10 spolkoch.“²⁴ Spoločným snažením všetkých národných spolkov sa pod vedením Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave podarilo v krátkom čase vykonať množstvo záslužnej práce. Cieľom malo byť, slovami prvého predsedu trnavského miestneho odboru, najmä spájanie ľudí so slovenským národným zmýšľaním v prospech slovenskej veci. Ako totiž napísal, „každý Slováč, každý Čech, každá Slovenska, každá Češka, každý priateľ a priateľka Slovenského života nech vstúpi v kruh náš, nech sa stane členom odboru Matice slovenskej. Tu sme jedna veľká rodina, neberúc ohľad na vieru, na politické presvedčenie, na stranícke rozvraty. – Tu spojuje nás naše slovenské povedomie, slovenské dobré srdce, ochota k práci kultúrnej, ktorá má a musí doniesť slávu národu, rozkvet drahej vlasti Československej republiky a blahobyť človečenstvu.“²⁵

Už krátko po svojom vzniku sa dal miestny matičný odbor do národnej a kultúrno-osvetovej práce. Jednou z prvých veľkých matičných akcií bola už krátko na to turecká slávnosť, ktorá mala veľký ohlas nielen v meste, ale aj širšom okolí. Oblúbenú udalosť každoročne pripravovala Slovenská národná jednota, v roku 1923 sa však už konala pod hlavičkou matičných slávností.²⁶ Pod záštitou viacerých významných osobností, medzi inými napríklad biskupa Pavla Jantauscha, okresného náčelníka Františka Drbohlava či starostu Juraja Vyskočila zorganizoval miestny odbor vydarené stretnutie, v rámci ktorého 19. mája zaspievala Trnavčanom na námestí populárna Slovácka hudba z Kyjova. Po koncerte zahral dramatický odbor Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave v miestnom divadle Urbánkovu hru *Škriatok*, po ktorej sa uskutočnil spoločenský večer

²¹ MADURA, Pavol. *Miestny odbor Matice slovenskej v Martine v rokoch 1919 – 1950*, s. 28.

²² Matičné slávnosti v Trnave. In *Slovensko*, 20. 5. 1923, s. 2.

²³ LEGÉNY, Jozef. Spolkový život v Trnave, s. 351.

²⁴ Slovenská kultúra a trnavskí Slováci. In *Nové Slovensko*, 30. 12. 1923, s. 5.

²⁵ URBÁNEK, František. Slovenská Matica, nečíslované.

²⁶ Matičné slávnosti v Trnave. In *Slovensko*, 20. 5. 1923, s. 2.

s ohňostrojom.²⁷ Vydarené podujatie bolo ďalší deň zakončené svätou omšou a následným sprievodom mestom do Promenády, kde sa konala ľudová slávnosť s majálesom a neskôr v miestnostiach Matice slovenskej veselica pri slováckej hudbe. Hoci boli jednotlivé akcie v rámci osláv spolplatnené, mnohí Trnavčania s radosťou zaplatili, keďže čistý výťažok mal byť venovaný na výstavbu pomníka M. R. Štefánika v Trnave, ktorého príprava sa v meste stretla s nebývalým porozumením. Práve angažovanie dramatického odboru miestnej Matice je dôkazom, že okrem kultúrnych akcií, ktorými sa Matica slovenská dostávala do popredia širšej verejnosti, sa jej dôležitou súčasťou stali aj divadelné predstavenia.

Okrem dramatického odboru však pri trnavskom miestnom odbore Matice slovenskej existovali ešte aj ďalšie zložky, medzi ktorými vynikali najmä výtvarný odbor vedený akademickým maliarom Jurajom Mandelom či hudobný odbor pod vedením významného trnavského rodáka a neskôr aj predsedu Matice slovenskej v Trnave Mikuláša Schneidera-Trnavského.²⁸ Bohužiaľ, množstvo matičných aktivít si vyžiadalo svoju daň najmä za veľkého vyťaženia Ferka Urbánka, ktorý už na aktívnu prácu v miestnom odbore nemal dostatok fyzických ani psychických síl. Nie bez významu boli aj ekonomické komplikácie, keďže práca za národnú myšlienku nebola docenená a trnavský odbor mal hneď po svojom založení problémy s personálnym obsadením a viackrát sa mu nepodarilo obsadiť napríklad miesto tajomníka. Urbánek mal už v tomto čase navyše 65 rokov a práca mu v jeho dôchodkovom veku zaberala veľa času a síl. Ako napísal v liste tajomníkovi Matice slovenskej, „celý deň som v úrade za 1 500 kor. mesačného platu. Každú voľnú minútu venujem kultúrnej práci. Spávam len 5 hodín. Do 12. v noci pracujem a o 5. hod. ráno...“²⁹ Samozrejme, F. Urbánek si za svoju činnosť v prospech národa a snahu o kultúrne povznesenie trnavského obyvateľstva nesporne zaslúži uznanie.

Neboli to však len divadelné predstavenia, ktoré pod jeho vedením skultúrňovali trnavské prostredie a mali zásluhu na prenikaní slovenčiny do všetkých oblastí mestského života. Slovenský duch sa snažila Matica slovenská v Trnave pod jeho vedením rozširovať aj iným spôsobom. Trnava bola počiatkom 20. rokov ešte stále plná starých názvov, pamätných tabúl či sôch a pamätníkov. Okrem organizovania kultúrno-spoločenských akcií, prednášok a divadelných predstavení sa tak nosnou úlohou matičného snaženia stala najmä snaha o vpečatenie slovenského svojrázu mestu aj pomocou pamätníkov či pomníkov významným dejateľom. Samozrejme, v rámci Slovenska to nebolo v tomto čase nič neobvyklé a prakticky po celom území sa s pričinením Matice slovenskej odhaľovali pomníky či pamätne tabule venované našim významným národovcom.³⁰ Dialo sa to vo väčšej či menšej miere aj v nasledujúcich obdobiach, predsa len obdobie po roku 1918, kedy sa musel mladý štát ideologicky ukotviť aj na národnom poli, malo svoje špecifiká. Miestny odbor preto v spolupráci so svojimi umeleckými odbormi organizoval v tom čase

²⁷ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 40.

²⁸ HORVÁTHOVÁ, Adriana. Kultúrny fenomén mesta Trnava, nečíslované.

²⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List F. Urbánka Š. Krčmérymu, 14. 5. 1923.

³⁰ KRČMÉRY, Štefan (ed.). *Päť rokov Matice slovenskej 1919 – 1923*. Martin : Matica slovenská, 1924, s. 78-79.

viacero podujatí, z ktorých zisk odvádzal napríklad na postavenie sochy Jána Hollého v Maduniciach, opravu jeho pomníka na Dobrej Vode či pomník J. M. Hurbanovi.³¹

V prvej polovici 20. rokov však azda najväčšími rezonovali snahy o poukázanie na život a dielo Milana Rastislava Štefánika zhmotnené v inštalácii jeho pomníka, resp. sochy aj v Trnave. V predvečer štvrtého výročia jeho tragickej smrti 3. mája 1923 preto usporiadali v priestoroch divadla smútočnú slávnosť, na ktorej rečníci zdôraznili, že chcú v budúcnosti „v svornosti a láske v duchu Štefánikovom pracovať k udržaniu a vybudovaniu našej samostatnosti“.³² Ohlas obecnstva získala najmä reč neskoršieho podpredsedu MO MS v Trnave Jura Janošku, v ktorej ocenil „nehynúce zásluhy generála Štefánika o naše oslobodenie“.³³ Slávnosť bola ukončená divadelným predstavením hry Ferka Urbánka *Návrat*, ktorá bola venovaná práve tragickému osudu jednej z najvýznamnejších postáv novodobých slovenských dejín. Bohužiaľ, v tom čase sa už trnavské obdobie významného slovenského kultúrneho pracovníka a dramatika Urbánka blížilo z už spomínaných dôvodov ku koncu. Práca ho totiž natoľko vyčerpávala, že sa rozhodol aj na naliehanie synov, ktorí žili v hlavnom meste, odsťahovať za rodinou do Bratislavy.³⁴ 19. novembra 1923 bol na valnom zhromaždení prečítaný jeho list, v ktorom sa vzdal funkcie predsedu. Jeho nástupca Pavol Žiška, v poradí druhý predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave, navrhol, aby bol F. Urbánek zvolený za svoje zásluhy za čestného predsedu MO MS v Trnave, čo bolo aj schválené. Podpredsedom miestneho odboru sa stal Jur Janoška.³⁵ Ten prišiel do Trnavy z Lučenca, kde bol v rokoch 1921 – 1922 predsedom miestneho odboru a v Trnave pokračoval vo svojej národnoosvetovej práci v rámci matičného hnutia.³⁶ Utriasla sa aj funkcia tajomníka MO MS, ktorým sa stal František Svoboda.³⁷ Je zaujímavé, že v tom čase trnavská Matica stále používala staré legitimácie, ako aj pečiatky a hlavičkové listy Slovenskej národnej jednoty. Hneď po svojom zvolení mal Pavol Žiška prejav, v ktorom „za napnutej pozornosti celého zhromaždenia rozhovoril sa o dejinách mesta Trnavy, spomenul bývalý útlak Slovákov, politický prevrat a oslobodenú vlasť Slovensko v Č. s. R.“.³⁸ V prejave však okrem zhodnotenia postavenia Slovákov v novej vlasti zhrnul aj svoj plán na oživenie národného života v Trnave a organizovanie kultúrno-spoločenských akcií v meste, ktorými by dostal do povedomia nielen miestny odbor, ale aj pomohol k rozšíreniu národného ducha v radoch členov i nečlenov Matice slovenskej v Trnave. Ako spomenul, „nám v Trnave pripadá úloha šíriť lásku k vlasti a národu, národne prebudiť ešte nevedomé občianstvo a šíriť slovenskú kultúru

³¹ HORVÁTHOVÁ, Adriena. Kultúrny fenomén mesta Trnava, nečíslované.

³² Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 39.

³³ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 39.

³⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List F. Urbánka Š. Krčmérymu, 14. 5. 1923.

³⁵ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 43.

³⁶ BERÁNEKOVÁ, Janka. *Matica slovenská a náš Miestny odbor v Lučenci v rokoch 1921 – 2021*. Martin : Matica slovenská, 2021, s. 31.

³⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List F. Svobodu Ústrediu Matice slovenskej, 26. 6. 1923.

³⁸ Miestny odbor Matice Slovenskej. In *Slovensko*, 25. 11. 1923, s. 2.

prednáškami a divadlami“.³⁹ Z tohto dôvodu mali byť z jeho popudu organizované raz za 1 – 2 týždne slovenské večierky, „ku ktorým by sme si pozvali dobrých rečníkov, i sami výmenou názorov sa zbližovali a i nečlenov k Slov. Matici priťahovali. Prvý takýto večierok má byť venovaný pamiatke Jána Hollého“.⁴⁰

Snahy o realizovanie Štefánikovho pomníka sa nezastavili ani výmenou na pozíciách predsedu miestneho odboru, práve naopak. Síce sa paralelne v rámci akcie „národ svojmu hrdinovi“ zbierali v Trnave aj finančné prostriedky na vybudovanie Štefánikovej mohyly na Bradle,⁴¹ snahou miestneho odboru bola v prvom rade výstavba trnavského pomníka. Na jeho realizácii mal azda najväčší prínos Pavol Žiška, od roku 1925 senátor Národného zhromaždenia a od roku 1928 člen krajsinského zastupiteľstva, ktorý inicioval postavenie pomníka aj vo „svojej“ Trnave. Z tohto dôvodu na predvianočnom zasadnutí výboru 20. decembra 1923 prijali jeho členovia návrh, aby pre povznesenie slovenského národného povedomia bol aj v najstaršom slovenskom slobodnom kráľovskom meste postavený taký pomník, ktorý by reflektoval Štefánikove zásluhy na pozdvihnutí slovenského národa.⁴² Miestny odbor sa preto obrátil na obyvateľov mesta s výzvou, v ktorej apeloval na národnú hrdosť Trnavčanov: „Do ohľadu berúc, že v Trnave okrem jedinej pamätnej tabule na nádraží dosiaľ ani jedného pomníka nemáme, ktorý by nás upomínal na naše národné oslobodenie a hlásal nášmu národu nehynúce zásluhy našich osloboditeľov, tešíme sa nádejou, že z verejných obetí trnavského obyvateľstva podarí sa nám tento pomník v Trnave postaviť. Zbierka sa započne v tieto dni. Prosíme veľactené obyvateľstvo mesta Trnavy, aby svojimi milodarmi nám umožnilo postavenie tohto pomníka, ktorý nám bude hlásať nielen nezapomenuteľnú pamiatku generála Štefánika, ale aj povďačné zmýšľanie obyvateľstva mesta Trnavy.“⁴³

Matičná snaha bola korunovaná už ďalší rok. Na 19. októbra pripravil MO MS v Trnave odhalenie bronzovej sochy generála Štefánika z autorskej dielne významného slovenského sochára, Trnavčana Jána Koniarka, ktorá je dodnes v pôvodnej podobe dôkazom úcty obyvateľov mesta k tejto významnej osobnosti našich národných dejín.⁴⁴ Po Myjave, kde už skôr odhalili menší Štefánikov pomník, bola Trnava prvým mestom, v ktorom bola odhalená Štefánikova socha.⁴⁵ Ako napísal prispievateľ trnavských regionálnych novín, trnavský pomník bol „prvý veľkolepý pomník z bronzu v životnej veľkosti nášho národného hrdinu, umelecké dielo nášho trnavského sochára umelca Koňárka“.⁴⁶ Nový predseda MO MS v Trnave Pavol Žiška pri tejto príležitosti napísal do miestnych novín článok, v ktorom zhrnul Štefánikove zásluhy o štát Slovákov

³⁹ Miestny odbor Matice Slovenskej, s. 2.

⁴⁰ Miestny odbor Matice Slovenskej, s. 2.

⁴¹ Do decembra 1923 Trnavčania vyzbierali 5 978,5 korún.

⁴² HOLOUBEK, V. Poprevratové dejiny Trnavy, s. 213.

⁴³ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 44.

⁴⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Pozvánka MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 4. 10. 1924.

⁴⁵ Matičné miestne odbory v tom čase pripravovali odhalenie aj v iných mestách. Šesťdesiatročné jubileum Slovenskej Matice. In *Slovensko*, 21. 1. 1923, č. 4, s. 1.

⁴⁶ Slávnosť odhalenie pomníka generála Štefánika v Trnave. In *Nové Slovensko*, 5. 10. 1924, s. 5.

a Čechov. Bez neho by bol totiž tento štát nemysliteľný a práve jeho zásluhou sa mohlo Slovensko vymaniť spod maďarského útlaku. Ako v tomto kontexte poukázal, „kto by si to bol myslel pred desiatimi rokmi, pri vypuknutí svetovej vojny, že v Trnave, na tom mieste, kde stál honvédske pomník, bude stáť bronzový pomník slovenského hrdinu, rodáka z Košarísk pri Brezovej generála M. R. Štefánika?“⁴⁷ Odhalenie sochy sa stalo významným medzníkom pre Trnavu, ako aj celé okolie. Za prítomnosti významných hostí, medzi ktorými sa vynímali napríklad aj minister pre správu Slovenska Jozef Kállay, tajomník Matice slovenskej Štefan Krčméry, Štefan Osuský, ako aj ďalší predstavitelia kultúrneho a spoločenského života, bola trnavským miestnym odborom zorganizovaná veľká manifestácia za účasti tisícov ľudí z Trnavy a okolia, ktorá sa stala nielen manifestáciou a uctením Štefánikovej osobnosti, ale aj manifestáciou životaschopnosti slovenského národného života. Ako skonštatoval pisateľ trnavskej kroniky, „nadľudská práca, ktorú viac ako pol roka vyvíjal Miestny odbor Matice slovenskej pre postavenie pomníka na čele s prof. Dr. Žiškom a majstrom Koniarkom, bola korunovaná plným zdarom. I sama príroda a žiarivé slniečko prispeli ku zdaru slávnosti, ktorej trvalé účinky na myseľ mládeže i dospelých nedajú sa popierať. Slávnosti Štefánikove boli skvelou manifestáciou pre myšlienku národnú a pre československú vzájomnosť“.⁴⁸

Zaujímavé však neboli len udalosti okolo prípravy a osadenia Štefánikovho pomníka, ale aj ďalšie osudy sochy. Načas bola z miesta odstránená a ukrývaná, aby bola opäť v máji 1969 v čase „politického odmäku“ odhalená, avšak už na inom mieste v parku za Bernolákovou bránou.⁴⁹ Ani tu však Štefánik dlho nevydržal a bol odstránený do depozitu okresnej galérie. Ako spomína vtedajší vedúci bytového podniku a neskorší poslanec Národnej rady Slovenskej republiky Arpád Matejka, aj napriek tomu Trnavčania kládli kvety a vence aj na podstavec, ktorý po soche zostal: „Komunisti ale boli nemilo prekvapení, že každé ráno na opustenom podstavci boli vždy čerstvé kvety so stužkou ‚nezabudneme‘“.⁵⁰ Dali preto odstrániť aj podstavec, „duch“ generála však v Trnave napriek tomu zostal. Definitívne miesto získala socha v roku 1990 v parku pri Evanjelickom dome, kde sa nachádza dodnes. Ako sa pri tejto príležitosti vyjadrila súčasná predsedníčka trnavského MO MS Adriena Horváthová, „Trnava po tretí raz privítala strateného syna. Vyslovme presvedčenie, že tretie osadenie pomníka M. R. Štefánika bude trvalé“.⁵¹ To je však už, samozrejme, iný príbeh... Snahy o postavenie Štefánikovej sochy pritom zaiste neboli len doménou trnavských matičiarov.⁵² Predsa len, trnavský pomník je dodnes nielen jedným z prvých, ale vďaka majstrovi Koniarkovi aj jedným z najkrajších diel, ktoré vznikli na pripomenutie zásluh tohto velikána.

⁴⁷ Pri odhalení pomníka generála Štefánika v Trnave. In *Nové Slovensko*, 19. 10. 1924, s. 1.

⁴⁸ Kronika mesta Trnava 1918 – 1937, s. 56.

⁴⁹ HORVÁTHOVÁ, Adriena. *80. výročie odhalenia sochy generála M. R. Štefánika v Trnave 1924 – 2004*. Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 2004, nečíslované.

⁵⁰ MATEJKA, Arpád. *Dotyky s mocou. 1. diel*. Trnava : Tirna, 2016, s. 108.

⁵¹ HORVÁTHOVÁ, Adriena. *80. výročie odhalenia sochy generála M. R. Štefánika v Trnave 1924 – 2004*, nečíslované.

⁵² BERÁNEKOVÁ, Janka. *Matica slovenská a náš Miestny odbor v Lučenci v rokoch 1921 – 2021*, s. 29.

Snahou o Štefánikov pomník sa činnosť Matice slovenskej v Trnave zďaleka nekončila. Miestny odbor sa na svojich zasadnutiach a akciách vždy snažil o kultúrne a duchovné povznesenie Trnavčanov a jeho členovia sa zúčastňovali na mnohých kultúrnych či spoločenských udalostiach v meste. Mnohé z nich miestny odbor zorganizoval sám v matičných miestnostiach, ktoré sa v tomto čase nachádzali na Hlavnej ulici blízko kina Tatra v priestore medzi cukrárňou Š. C. Parráka a Wetzlerovým domom.⁵³ Matica slovenská však využívala aj priestory tzv. Pannonie nachádzajúce sa prakticky v budove trnavského divadla, kde sa konali všetky plesy a slávnostné podujatia. Na jednej z pozvánok na takúto akciu sa napríklad uvádza, že „Maškarný ples Matice slovenskej bude 1. marca 1924 v mestskom divadle a vo všetkých miestnostiach MS“.⁵⁴ Uviesť všetky podujatia z tohto obdobia nie je na tomto mieste možné, za všetky však možno spomenúť napríklad smútočné zhromaždenie na počesť úmrtia amerického prezidenta Woodrowa Wilsona 14. februára 1924 v matičných miestnostiach za účasti mnohých významných osobností nielen z radov Matice, ale aj mesta či armády a cirkvi.⁵⁵ Nie náhodou sa trnavská Matica angažovala aj pri príležitosti úmrtia amerického prezidenta. W. Wilson totiž svojimi 14 bodmi aj – slovami Pavla Žišku – pomohol nielen Slovákom, ale aj ďalším národom Uhorska, známeho žalára národov, k slobode.⁵⁶

O postavení Matice slovenskej svedčí aj to, že v tomto období sa v jej miestnostiach konali mnohé iné, nielen matičné stretnutia. Matica slovenská tak aj tým pomáhala ďalším slovenským spolkom v spoločnej snahe o utužovanie národného života. Konala sa tu napríklad ustanovujúca schôdza Slovenskej ligy 5. októbra 1924, za predsedu ktorej bol zvolený riaditeľ meštianskej školy Augustín Řezanina,⁵⁷ ako aj akcie, zhromaždenia či ustanovujúce schôdzky ďalších spolkov. Matičné priestory na Hlavnej ulici, ale aj priestory Pannonie v Trnave boli zaiste lukratívne, keďže sa v nich konali mnohé ďalšie nielen matičné či národné podujatia. Keď sa napríklad rozhodla mestská rada na podnet Krajskej Zemedelskej Rady v Trnave zorganizovať veľkú hospodársku výstavu, zhromaždenie sa neuskutočnilo v mestských miestnostiach, ale v priestoroch miestneho odboru MS...⁵⁸

Bohatá matičná činnosť nemohla zostať nepovšimnutá ani v radoch trnavského obyvateľstva. Podľa výkazu členstva za rok 1923 mal miestny odbor ku koncu „zakladajúceho“ roka 262 platiacich členov. Prevažná väčšina z nich bola z Trnavy, nájde sa však medzi nimi aj zopár členov z okolitých obcí, kde ešte neboli miestne odbory organizované.⁵⁹ Členský príspevok bol spočiatku stanovený na 10 korún a výnosy z neho sa z troch štvrtín

⁵³ HORVÁTHOVÁ, Adriana (ed.). 85. výročie založenia. *Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave. 3. marec 1923 – 3. marec 2008*. Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 2008, s. 3.

⁵⁴ HORVÁTHOVÁ, Adriana. Kultúrny fenomén mesta Trnavy, nečíslované.

⁵⁵ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 45.

⁵⁶ Panychída za prezidenta Wilsona v Trnave. In *Nové Slovensko*, 17. 2. 1924, s. 3.

⁵⁷ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 60.

⁵⁸ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 47.

⁵⁹ AMS, MO MS v Trnave, šk. č. 306. Menoslov členov Matice slovenskej v Trnave dňa 1. marca do 21. dec. r. 1923.

posielali priamo do Martina na matičné ústredie, ktoré viackrát urgovalo platby, keďže neprichádzali tak, ako by sa žiadalo. Špecifickým bol v tomto smere najmä rok 1924, keď sa trnavský miestny odbor obrátil listom na ústredie s tým, že by privítal oslobodenie od platenia príspevkov. Súviselo to najmä s tým, že v tomto roku odbor spolufinancoval výstavbu Štefánikovho pomníka, čo ho dosť finančne zaťažilo. Ako skonštatoval v liste matičnému ústrediu predseda Žiška, „výlohy postavenia sochy a usporiadanej slávnosti obnášajú asi 60,000 Kčs, z čoho veľkú časť kryla Matica slovenská v Trnave, tak že miestny odbor sa úplne vyčerpal, ba ešte zadlžil“. Ako pokračoval, „vzhľadom na to, že hlavnú čiastku príjmov miestneho odboru tvoria členovské príspevky, ktoré v 75 %-och sa odovzdávajú Ústrediu Matice Slovenskej, a miestny odbor pre spomenutú príčinu na tieto príspevky veľmi je odkázaný. Úctive prosíme Slávne Ústredie Matice Slovenskej, aby nás na r. 1924 oslobodit' ráčilo od odovzdania týchto príspevkov členovských Ústrediu, poťažne, čo je nám všetko jedno, aby Slávne Ústredie tento obnos ako milodar darovať ráčilo v prospech pomníka gen. Štefánika v Trnave“.⁶⁰ Miestny odbor peniaze v tomto čase pravdepodobne nezapltil, keďže ešte aj koncom roka 1925 ho matičné ústredie žiadalo o revíziu členstva a doplatok členských príspevkov za roky 1924 a 1925. Vo výkaze, ktorý poslali z Martina do Trnavy a na základe ktorého žiadali doplatenie členského, sa nachádzalo 268 mien členov a 15 podporovateľov.⁶¹

Agenda vedenia členstva a členskej základne bola v prvom rade agendou trnavského matičného výboru, ktorý, ako bude zjavné i z neskoršej korešpondencie s ústredím, mal v administratívnej práci a odvádzaní členských príspevkov značné rezervy. V tomto čase boli členmi Výboru Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave Pavol Žiška ako predseda, podpredseda Jur Janoška, tajomník Augustín Jankola, pokladník Alojz Beniač a hospodár Gabriel Lédecí.⁶² Hoci najvyššie funkcie predsedu a podpredsedu sa dlhší čas nemenili, práve častá výmena najmä v tajomníckych funkciách do istej miery neprospievala konsolidácii pomerov v trnavskej Matici. O to viac, že práve funkcia tajomníka MO MS v Trnave sa stávala z hľadiska matičnej agendy postupne čoraz viac dôležitou, a to aj z toho dôvodu, že predseda miestneho odboru P. Žiška bol okrem svojej knážskej práce zaťažený aj ďalšími funkciami, pre ktoré sa nemohol práci pre trnavskú Maticu venovať na sto percent. Bol totiž nielen predsedom trnavského miestneho odboru, ale aj senátorom a v neposlednom rade knazom, pápežským prelátom, učiteľom na miestnom gymnáziu a v trnavskom seminári. Napriek tomu však trnavská Matica vykazovala relatívne rozsiahlu činnosť. V priebehu 20. rokov organizovali trnavskí matičiari mnohé prednášky, ktorými sa snažili pozdvihnúť slovenský národný duch Trnavčanov. V čase revizionistických snáh Maďarska mali veľký ohlas najmä viaceré prednášky o snahách Maďarska o revíziu trianonských hraníc. S veľkým ohlasom sa stretla napríklad prednáška splnomocneného ministra a vyslanca ČSR v Paríži Štefana Osuského z 1. marca 1925 „o mierovom vyjednávaní s Maďarskom“,

⁶⁰ AMS, MO MS v Trnave, šk. č. 306. Žiadosť MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 16. 2. 1925.

⁶¹ AMS, MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov MO MS, 24. 11. 1925.

⁶² AMS, MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 16. 6. 1925.

ktorá, slovami kronikára, „hoci sa konala o 4. hod. odpol., nebolo jedného miestočka v divadle prázdneho“.⁶³

V miestnostiach miestneho odboru to v polovici 20. rokov skutočne žilo. Pri príležitosti výročia vyhlásenia ČSR pripravila Matica slovenská v Trnave v tom istom roku v predvečer jej vyhlásenia akadémiu pod názvom *Oslavy dňa slobody*. Trnavskí matičiari si tiež pravidelne spolu s ďalšími organizáciami a spolkami pripomínali viaceré dôležité medzníky slovenských dejín.⁶⁴ Je príznačné, že nielen táto, ale aj ďalšie matičné akcie boli spojené nielen s prednáškami, ale aj s koncertmi, recitáciami či hudobnými a speváckymi vystúpeniami. MO MS sa tým staral nielen o národné, ale aj kultúrne povznesenie trnavského obyvateľstva,⁶⁵ o to viac, že z výťažkov z akcií sa mohol podieľať na financovaní ďalších akcií. Z hojnej účasti, ktorej sa tešili matičné akcie, je vidieť, že matičné a národné témy v tomto období si aj v Trnave získavali aj s pomocou miestneho odboru svoje miesto.

Dôležitou súčasťou Matice bolo aj pripomínanie si života a diela národných dejateľov nielen formou prednášok, ale aj odhaľovaním pamätných tabúl či búst. Keďže v okolitých obciach často neboli miestne odbory ešte zorganizované, trnavská Matica suplovala do istej miery tieto aktivity aj na vidieku, resp. prakticky v celom trnavskom regióne. O tom, že to bola rozsiahla práca, netreba pochybovať. Trnava a trnavský región boli totiž centrom slovenskej vzdelanosti najmä obdobia 18. a 19. storočia, kedy sa spájajú s početnou generáciou bernolákovcov a neskôr i štúrovcov. Trnava ako centrum Slovenského učeného tovaríšstva a miesto pôsobenia národného obrodenca a jazykovedca Antona Bernoláka bola spolu s regiónom, v ktorom pôsobil značný počet národných buditeľov prevažne z radov bernolákovcov, priam predurčená na pripomínanie si udalostí spojených s touto významnou generáciou národovcov. 16. mája 1925 napríklad trnavský miestny odbor usporiadal v Ompitáli (dnešných Doľanoch) slávnosť odhalenia pomníka Jurajovi Fándlymu a pamätných tabúl jemu, ale aj ďalšiemu miestnemu dejateľovi Jurajovi Palkovičovi.⁶⁶ Pamätné tabule odhaľovali predstavitelia miestneho odboru na viacerých miestach, nielen z vlastnej iniciatívy, ale často aj z iniciatívy samotného Ústredia MS v Martine. Trnavskí matičiari tak pomohli aktívne a mnohokrát aj vlastným pričinením odhaliť pamätnú tabuľu J. Holečkovi v Budmericiach,⁶⁷ P. Žiška sa však zaslúžil aj o postavenie pomníka F. V. Sasinka v Skalici, odkiaľ predseda trnavského MO MS pochádzal, ako aj o pripomenutie si pamiatky ďalších národných dejateľov.⁶⁸

S touto agendou súviseli nielen logistické, ale aj značné materiálne výdavky. V prípade požiadania o spoluprácu zo strany matičného ústredia ich mala hradiť Matica slovenská v Martine, predsa len, aj trnavský miestny odbor mal s početnými akciami podobného druhu značné výdavky. Matičné ústredie však v tomto období regionálne

⁶³ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 72.

⁶⁴ Oslavy 28. októbra v Trnave. In *Nové Slovensko*, 26. 10. 1924, s. 7.

⁶⁵ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 81.

⁶⁶ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 80.

⁶⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 20. 7. 1925.

⁶⁸ HORVÁTHOVÁ, Adriana (ed.). *90. výročie založenia*, nečíslované.

akcie na pozdvihnutie národného povedomia formou pamätných tabúl do veľkej miery podporovalo a miestnemu odboru peniaze, ktoré vynaložil na ich inštalovanie, zväčša preplatilo. Napríklad len na spomínaný pomník a pamätné tabule v Dolňanoch poukázala Matica trnavskému miestnemu odboru 1 000 korún.⁶⁹ Samozrejme, peňazí nikdy nie je dosť, najmä po tom, čo musel trnavský miestny odbor z vlastných finančných prostriedkov spolufinancovať postavenie pomníka M. R. Štefánikovi. Do istej miery mu však v roku 1926 pomohlo prevzatie majetku spolku Nagyszombati magyar kör, ktorý „od prevratu nevyvíjal žiadnej spolkovej činnosti a vôbec nejestvuje“, pod svoju správu.⁷⁰

Napriek tomu sa s trnavským miestnym odborom ešte od času, keď musel vynaložiť relatívne vysoké finančné príspevky, ale aj v ďalších rokoch ťahal problém s neuhrádzaním členských príspevkov. Problémy odboru trvali aj pre časté zmeny na nižších „výkonných“ funkcionárskych pozíciách prakticky celé ďalšie desaťročie a prispeli k našttrbeniu vzťahov s matičným ústredím v Martine. To sa vo svojom liste zo 6. novembra 1927 obrátilo priamo na predsedu trnavského odboru P. Žišku s tým, že nevyúčtoval nielen členské príspevky za roky 1926 – 1927, ale dokonca ani za roky 1924 – 1925. Ako skonštatovalo slovami tajomníka, „je nám veľmi ľúto, že po druhom reklamovaní nestretli sme sa s úspechom. Dobré viete, že hlavným základom Matice slovenskej sú jej členovia, ktorí riadne každý rok platia členské príspevky“.⁷¹ V prípade, ak by si MO MS nesplnil voči ústrediu záväzky, boli v Martine ochotní pristúpiť dokonca k zastaveniu posielania podielových kníh. Aktivita martinského ústredia sa v Trnave zjavne stretla s úspechom a už onedlho poslali trnavskí matičiari členské príspevky za roky 1925 – 1926. Nešlo pritom o malú čiastku, za rok 1925 to bolo 2 595 a o rok neskôr 1 785 korún.⁷² Časový sklz obhajoval predseda miestneho odboru Žiška logicky najmä tým, že miestny odbor v roku 1924 musel vynaložiť väčšie finančné prostriedky na pomník generála Štefánika. Je však zaujímavé, že do Matice neposlal členské príspevky za rok 1924, o ktorých odpustenie žiadal trnavský miestny odbor už skôr tajomníka Krčméryho. Ako napísal: „Včul' znovu obraciam sa na sl. Ústredie Matice Slov., aby nám tie členovské príspevky z r. 1924 ráčilo darovať ako milodar na pomník gen. Štefánika, čím by ten pomník úplne bol vyplatený. Keď by to nebolo možné, prosím láskave, aby nám sl. Ústredie nejaký čas počkalo, kým zase nasbierame toľko peňazí, že by sme i to mohli vybaviť a posledný náš dlh zaplatiť.“⁷³ Ústredie Matice slovenskej skutočne miestnemu odboru splátku za rok 1924 nakoniec odpustilo s poznámkou, „aby mohla byť dlžoba vášho odboru vyrovnaná“.⁷⁴ S tým, aby mohla trnavská Matica správne odvádzať príspevky, bola spojená aj presná agenda členstva, ktoré si mal viesť miestny odbor vo svojej vlastnej réžii. V tom čase však jeho počet stagnoval a dokonca mierne klesal, čo súviselo najmä s horším vyberaním členských príspevkov, resp. neochotou ich platenia zo strany členskej základne. Kým v roku 1925

⁶⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List tajomníka Matice slovenskej MO MS v Trnave, 20. 7. 1926.

⁷⁰ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 9. 4. 1926.

⁷¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 6. 11. 1927.

⁷² AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 18. 12. 1927.

⁷³ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 18. 12. 1927.

⁷⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 20. 12. 1927.

viedli v trnavskej Matici 173 platiacich členov, v roku 1926 to už bolo len 119, roku 1927 len 107 členov a roku 1928 len 97. Za rok 1929 však už miestny odbor vykázal 134 členov. V roku 1931 to však bolo opäť o niečo menej, len 127 členov.⁷⁵ Členovia Matice slovenskej (nielen) v Trnave mali dostávať za svoje členské príspevky tzv. podielové knihy, ich distribúcia však čas od času viazla. Napríklad v roku 1931 trnavský miestny odbor reklamoval (ne)dodanie podielovej knihy *Pravidlá slovenského pravopisu* ešte za rok 1930 a žiadal ústredie o nápravu.⁷⁶

Bohužiaľ, presné počty členov je dnes, napriek existujúcim výkazom, niekedy ťažké ustáliť. Predseda Pavol Žiška pritom v liste Ústrediu Matice slovenskej v Martine ešte v roku 1927 písal, že trnavský miestny odbor má 310 členov, čím však pravdepodobne myslel celkový sumár platiacich i neplatiacich členov odboru.⁷⁷ Koniec 20. rokov nebol len obdobím stagnácie členskej základne, ale po sľubnom rozbehu aj v rámci aktivít trnavskej Matice bol vývoj mierne utlmený. Nebola to však len záležitosť trnavského odboru, s podobným utlmením činnosti sa v druhej polovici 20. rokov borili aj v iných mestách.⁷⁸ S tým súvisela aj stagnácia členskej základne, s ktorou sa stretávame aj neskôr v priebehu 30. rokov. Problémom bolo opätovne najmä platenie členských príspevkov. Napríklad v roku 1933 Matica v Trnave viedla vo svojich záznamoch až 173 neplatiacich a len 86 platiacich členov.⁷⁹ Tento stav nebol ani zďaleka vyhovujúci a aj samotné martinské ústredie žiadalo Trnavu o nápravu, resp. pýtalo sa, či sa má do urgovania platieb vložiť samo. To však, ako bude vidieť, spôsobovalo len ďalšie komplikácie. Trnavský miestny odbor poslal napríklad platbu za rok 1933 až v roku 1935 s tým, že evidoval vo svojich zoznamoch za rok 1933 už 189 platiacich členov.⁸⁰ Situácia sa tým, ako postupne členovia platili, menila a na urgencie ústredia vykázala trnavská Matica v roku 1933 nakoniec 192 členov. V nasledujúcom roku 1934 to už bolo 161 členov a v roku 1935 201 členov.⁸¹ Práve to je dôvod, prečo je niekedy zložité určiť presný stav členskej základne. Niektorí Trnavčania totiž platili načas, iní nie, viacerí v priebehu roka vystúpili, ďalší pribudli a o mnohých nemali trnavskí matičiari vôbec prehľad. Napríklad v roku 1936 písali na ústredie dokonca až o osemdesiatich Trnavčanoch, o ktorých sa podľa nich „nevie, či mienia aj naďalej byť členmi“.⁸²

Za neprehľadnú situáciu nemohol len miestny odbor, ale sčasti aj matičné ústredie. Problematické bolo v tomto ohľade najmä to, že viacerí matičiari z Trnavy či okolia sa v tom čase prihlásili za členov celoslovenskej Matice a miestny odbor v Trnave ich nevedol

⁷⁵ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznamy členov MO MS v Trnave za roky 1925, 1926 a 1927.

⁷⁶ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 15. 6. 1931.

⁷⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 7. 11. 1927. Z uvedeného listu sa môžeme dozvedieť aj zloženie výboru miestneho odboru v druhej polovici 20. rokov. Okrem P. Žišku ako predsedu a Jura Janošku ako podpredsedu bol tajomníkom Rudolf Teren, účtovníkom Augustín Jankola a členmi Koloman Hochel a Alojz Beniač.

⁷⁸ MADURA, Pavol. *Miestny odbor Matice slovenskej v Martine v rokoch 1919 – 1950*, s. 27.

⁷⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov MO MS v Trnave za rok 1933.

⁸⁰ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov MO MS v Trnave za rok 1933.

⁸¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 11. 3. 1936.

⁸² AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 7. 10. 1936.

ako svojich členov. Z tohto dôvodu sa rozhodol predseda Žiška zaslať do Martina list, aby zistil skutočný stav členstva. Na valnom zhromaždení MO MS sa členovia zhodli na tom, že bude treba zistiť zoznam takýchto členov, aby sa primárne mohli stať súčasťou miestneho odboru. Ako napísali: „Cieľom tohto uznesenia je, aby i tí členovia, ktorí dosiaľ nepatrili do tunajšieho odboru, boli pritiahnutí do činnosti miestneho odboru, ktorý takto chce obnoviť starodávnu činnosť v poslednej dobe trochu ochablú.“⁸³ Problém sa však ťahal aj v nasledujúcich rokoch. Matičné ústredie si z toho dôvodu dokonca vypýtalo matričné knihy trnavskej Matice a zistilo, že napríklad v roku 1935 sa priamo ústrediu prihlásilo až 65 nových členov z Trnavy. Z toho preto opäť vyvstala otázka, s ktorou sa ústredie obrátilo priamo na miestny odbor, či ich má viesť vo svojej evidencii, alebo ich bude viesť trnavský odbor.⁸⁴ Ten v čase po valnom zhromaždení v roku 1933 opätovne ako predseda viedol Pavol Žiška, podpredsedom bol Jur Janoška a tajomníkom sa stal Rudolf Ferenc. Pokladníkom bol Alojz Beniač a zaujímavá bola funkcia tzv. gazdu, ktorým sa stal Fridrich Kotlár.⁸⁵ Medzi členmi výboru môžeme nájsť viaceré známe trnavské mená, napríklad neskorší predseda miestneho odboru Mikuláš Schneider-Trnavský,⁸⁶ členmi však boli aj ďalší známi a vplyvní Trnavčania ako Ján Beňovský, Gustáv Bežo či Ján Pöstényi. Okrem nich boli členmi aj Gabriel Lédecy, Jozef Honza, Ján Dettrich, Eugen Rott, Alojz Pecháň, František Šándor, Vojtech Vodička, J. Hušť, J. Klinovský, J. Meravý a J. Kučera.⁸⁷

Situácia s členstvom a jeho platením bola v tomto čase vcelku neprehľadná. Stávalo sa tiež, že Ústredie Matice slovenskej v Martine si od jednotlivcov pýtalo zaplatenie členského napriek tomu, že mali členské príspevky zaplatené u pokladníka trnavského miestneho odboru. Problém bol pravdepodobne aj v tom, že trnavskí matičiari neposielali výkazy o zaplatených členských príspevkoch naraz, resp. ich niekedy neposielali vôbec, či ich poslali s oneskorením. Ústredie viackrát písalo miestnemu odboru ohľadom toho listy s tým, aby si urobil poriadok vo vykazovaní členského, ale aj napriek tomu medzi oboma zložkami naďalej vznikali nedorozumenia. Pravdepodobne na viacerých miestach zlyhávala aj komunikácia medzi ústredím a miestnym odborom.

Dokumentuje to napríklad „kauza“ ohľadom „lósov“, ktoré Matica slovenská poslala MO MS, aby ich predal svojim členom a výtťažok by šiel späť Matici. V radoch trnavských matičiarov vyvolala akcia pohoršenie, ani nie tak svojím obsahom, ako skôr informovaním zo strany matičného ústredia. To totiž na meno pokladníka MO MS v Trnave Beniača poslalo 5 000 „lósov“ s tým, aby ich odpredalo medzi Trnavčanov. Ten však tieto lósy po dohode s predsedom Žiškom neprijal. Ústredie sa však nenechalo odradiť a rovnaký počet kusov poslalo priamo Žiškovi, ktorý ich podobne ako pokladník vrátil

⁸³ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 17. 5. 1933.

⁸⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 11. 3. 1936.

⁸⁵ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov vedenia MO MS v Trnave pre Ústredie Matice slovenskej, 19. 5. 1933.

⁸⁶ Mikuláš Schneider-Trnavský bol predsedom MO MS v Trnave v rokoch 1947 – 1948.

⁸⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov vedenia MO MS v Trnave pre Ústredie Matice slovenskej, 19. 5. 1933.

späť do Martina. V tejto veci telefonoval na trnavský miestny odbor priamo tajomník Jozef Cíger-Hronský a žiadal vysvetlenie. To prišlo z Trnavy vo forme ostrého listu, v ktorom trnavské vedenie prostredníctvom svojho tajomníka Ferenca oznámilo vedeniu Matice, že miestny odbor nemôže prevziať viac ako 100 „lôsov“ s výčitkou, v ktorej doslovne napísal: „Nevieme si vysvetliť, či Ste si ráčili uviesť, čo to znamená predaj 5000 lôsov? Veď je to 25.000 Kč! Ráčite poznať dnešný život? (...) Pozastavili sme sa nad nereálnym výpočtom mladých činiteľov v našej Matici slovenskej. Toho predtým nebolo. Starí sa rozťahovali s plánmi v národe a s národom, pokiaľ to šlo. Opýtajte sa p. správcu! Tak sa mi zdá, že spôsob dnešného podnikania pri predávaní umeleckých a ešte viac lžiumeleckých, aj pri literárnych a ešte viac lžiliterárnych dielach, – čoho sme takmer každodenne svedkami –, zachvátil i Maticu slovenskú. Vo fantázii vskrsne ináč pekný plán, ale so závratnou predstavou o záujme a platobnej schopnosti obecnstva. Myslíte si, že hádam tí, ktorí sa vlni a tohto roku zapísali za členov, budú platiť? V našom odbore členovia sú väčšinou úradníci. A sú členmi aj inde. Počítajú s dvoma korunami! Viete, ako je to dnes u úradníkov?“⁸⁸ Hospodárska kríza na prelome 20. a 30. rokov poznamenala ochotu platiť nielen členské príspevky, ale prispievať aj na ďalšie matičné aktivity. Je však zaujímavé, že ešte aj začiatkom roka 1934 napriek námietkam trnavských matičiarov písalo ústredie, že „podľa dohody“ pošle do Trnavy „500 lôsov knižnej loterie na rozpredanie“ s dovetkom: „Dúfame, že sa vám ich podarí umiestniť.“⁸⁹

Predsa len, napriek ťahajúcim sa sporom funkcionárov MO MS v Trnave s matičným ústredím, nemohol matičný život v takom exponovanom centre, akým bola Trnava, úplne utíchnuť. Popri už spomenutom odhaľovaní viacerých pamätných tabúl národným dejateľom sa v miestnostiach Matice aj v tomto neľahkom období podobne ako v predchádzajúcom čase organizovali viaceré zaujímavé prednášky a dokonca aj výstavy. Ohlas mala napríklad výstava Spolku slovenských umelcov, ktorí od 3. do 10. marca 1929 prezentovali svoje diela umeniuchtivým Trnavčanom. Osobne ju navštívil aj krajinský prezident Ján Drobný, ktorý sa, podobne ako viacerí ďalší významní hostia, pochvalne vyjadril o celej akcii a tým pochválil prácu trnavských matičiarov.⁹⁰

Charakteristické boli okrem iného aj snahy o zblíženie katolíkov a evanjelikov, ktoré mali byť súčasťou snáh matičného vedenia o spoluprácu oboch najvýznamnejších kresťanských vierovyznaní. V tradične katolíckej Trnave sa táto otázka tiež dostala do popredia, aj keď miestni evanjelici tvorili v meste značnú menšinu. V roku 1929 sa napríklad mali trnavskí matičiari zúčastniť na slávnosti Zväzu evanjelickej mládeže. V martinskom ústredí pravdepodobne pochopili zmysel spájania katolíkov a evanjelikov v prospech národnej veci, preto v liste žiadali trnavský miestny odbor, aby poslal na stretnutie niekoho „buď z predsedníctva, buď delegovaním niektorého čelnejšieho člena... Primerané heslo so strany Matice slovenskej bolo by: V duchu Moyses a Kuzmányho“.⁹¹

⁸⁸ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 18. 12. 1933.

⁸⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 12. 1. 1934.

⁹⁰ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 94.

⁹¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 26. 6. 1929.

V tomto duchu sa konali aj viaceré kultúrno-spoločenské akcie. Mnohé z nich organizovala samotná trnavská Matica, na viacerých sa však zúčastňovali jej predstavitelia aj v prípade, ak boli organizované inými organizáciami. Pre toto obdobie je totiž príznačné, že národne uvedomelí Trnavčania boli členmi nielen jedného, ale viacerých spolkov – či už Spolku svätého Vojtecha, ktorý mal v Trnave silné zastúpenie, alebo aj Slovenskej ligy, osvetovej besedy a ďalších. Zúčastňovali sa preto na mnohých akciách, ale všetky tu nie je možné spomenúť. Či to boli akcie náboženské, kultúrne, či spoločensko-politické, nechýbala na nich zväčša ani účasť trnavských maticiarov. Z titulu funkcie rečnili predstavitelia trnavskej Matice na viacerých zhromaždeniach. V roku 1931 tak napríklad rečnili na manifestácii za rovnoprávne postavenie Slovákov v Maďarsku Pavol Žiška aj Jur Janoška.⁹² Trnavská Matica má zásluhu aj na vybudovaní verejnej knižnice v meste, ktorá bola otvorená 29. novembra 1930 s významným pričinením riaditeľa Verejnej obchodnej školy Václava Pilousa. Ten sa po príchode do Trnavy prakticky hneď prihlásil ku kultúrnej práci – ako to bývalo zvykom – nielen v Matici slovenskej, ale aj v ďalších organizáciách.⁹³

Prelomovým rokom pre trnavskú Maticu bol rok 1934, kedy sa miestny odbor definitívne presťahoval do centra mesta na Wilsonovo námestie do budovy Pannonie, de facto priestorov trnavského divadla. Priestory Pannonie, ako to bolo často vidieť pri akciách trnavskej Matice ešte z prvej polovice 20. rokov, slúžili na kultúrno-spoločenské podujatia organizované miestnym odborom už oveľa skôr. Od roku 1934 mala ich používanie Matica právne očistené aj na základe uznesenia zastupiteľského zboru mesta. Ten prenajal priestory na žiadosť miestneho odboru trnavskej Matice za ročné nájomné 1 500 korún, pričom Matica sa zaviazala, že vykoná úpravu miestností.⁹⁴ V uznesení mestskej rady, ktorá zastupiteľskému zboru navrhla vyhovieť žiadosti trnavských maticiarov, sa písalo, že „v mestskej budove ‚Pannonia‘ na 1. poschodí sa nachádzajúce dve malé miestnosti, aby vydal do prenájmu Miestnemu odboru Matice Slovenskej na dobu 10 rokov počnúc od 1. jan. 1934 na základe prednesených podmienok...“⁹⁵ Okrem nájomného bolo spomenutou podmienkou najmä to, že sa mal miestny odbor postarať aj o opravu miestností na 1. poschodí v rozsahu približne 10 000 korún. V uvedených miestnostiach, resp. v jednej z nich, o ktorú sa trnavská Matica delila s dobrovoľnými hasičmi, mal trnavský miestny odbor svoje kancelárie ešte aj nedávno. Bohužiaľ, po prestavbe sa musel v predvečer stého výročia založenia z miestností vystáňovať a trnavská Matica zostala bez vlastných priestorov. V súvislosti s prerábkou miestností sa opäť otvorili staršie komplikácie s odvádzaním členských príspevkov maticnému ústrediu v Martine. Podľa listu, ktorý MO MS zaslal do Martina, stála celá prerábka miestny odbor približne 12-tisíc korún a z tohto dôvodu opätovne ako pri inštalácii Štefánikovho pomníka žiadali o odpustenie platenia členských príspevkov za rok 1934.⁹⁶ Keďže miestny odbor finančne

⁹² Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 108.

⁹³ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 105.

⁹⁴ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 125.

⁹⁵ Usnesenie. In HORVÁTHOVÁ, Adriena (ed.). *85. výročie založenia*, s. 5.

⁹⁶ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 24. 4. 1934.

prostriedky naďalej ústrediu neposielal, to pristúpilo k rozposielaniu upomienok svojou cestou. Ako však v liste poukázal miestny odbor, peniaze už vybral, avšak z Martina nedostal vyrozumienie, či mu odpustí príspevky, keďže čiastka za opravu miestností v Pannonii činila približne 14-tisíc korún.⁹⁷ Nielen z tohto prípadu je opätovne zjavné, že komunikácia medzi matičným ústredím a trnavským miestnym odborom do značnej miery viazla, najmä čo sa týka finančných záležitostí. Napriek žiadosti sa v Martine rozhodli peniaze nárokovať a žiadať ich od trnavských matičiarov, avšak s tým, že výbor mal rozhodnúť o inej forme podpory trnavskému odboru.⁹⁸ Neboli to pritom malé peniaze, v roku 1934 vykázal MO MS v Trnave 161 platiacich členov, ktorí zaplatili ročné členské už 15 korún.⁹⁹ Miestny odbor v zozname, ktorý zaslal na ústredie, tiež žiadal, aby každému poslali podielovú knihu¹⁰⁰ a neposielali upomienky. Je tiež zaujímavé, že v tomto roku vystúpilo z MO MS v Trnave 31 ľudí.¹⁰¹ Podobná situácia sa opakovala aj v nasledujúcom období. Napríklad v nasledujúcom roku 1935 mal trnavský MO MS v evidencii 165 platiacich členov, desiatky nových však do Matice vstúpili a ďalšie desiatky nezaplatili členské.¹⁰²

V roku sťahovania do nových priestorov akcelerovala aj matičná činnosť. Keďže predseda Žiška aj podpredseda Janoška boli v tom čase vyťažení významnými politickými funkciami (Žiška bol senátorom a Janoška krajským poslancom), z titulu svojich funkcií dokázali miestnemu odboru pomôcť, najmä však v otázke prenájmu matičných miestností. Obaja tiež boli častými rečníkmi na matičných slávnostiach či pri iných národných príležitostiach organizovaných v Trnave a okolí. Bohužiaľ, ich zaneprázdnenosťou sa agenda miestneho odboru koncentrovala zväčša v rukách tajomníka, ktorého meno sa však často menilo, čo spôsobovalo viaceré komplikácie v praktickej činnosti odboru. Napríklad 25. novembra 1934 obaja rečnili na veľkej manifestácii za hospodárske požiadavky západného Slovenska v Trnave,¹⁰³ trnavskí matičiari si pripomenuli aj sté výročie vzniku hymnickej piesne *Hej, Slováci!* 24. novembra v nových priestoroch Matice pripravili pod patronátom Slovenskej ligy oslavu „hymny, ktorá v ťažkých dobách poroby hrala významnú úlohu nielen v našom národnom živote, ale burcovala k povedomiu celý slovenský svet“.¹⁰⁴

Matica v druhej polovici 30. rokov spolupracovala na viacerých spoločenských a kultúrnych akciách. Pripomínala si významných dejateľov, spolupracovala s miestnymi organizáciami a vojskom či spoluorganizovala rozličné kultúrno-spoločenské akcie a výstavy, napríklad výstavu kníh v decembri 1934, na ktorej sa vystavovali aj matičné

⁹⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 15. 9. 1934. V ďalších listoch MO MS sa píše až o 18 tisícoch.

⁹⁸ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 20. 9. 1934.

⁹⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov MO MS v Trnave za rok 1934.

¹⁰⁰ Matičiari si mohli vybrať z viacerých kníh. V roku 1935 si napríklad mohli vybrať diela od Vajanského, Kukučina, Jesenského a ďalších slovenských autorov. AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam posielaných podielov hromadne na odbor.

¹⁰¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov MO MS v Trnave za rok 1934.

¹⁰² AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov MO MS v Trnave za rok 1935.

¹⁰³ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 131.

¹⁰⁴ Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937, s. 131.

publikácie.¹⁰⁵ Pri svojej činnosti sa však potýkala aj s problémami, často najmä finančného rázu. Napríklad pri organizovaní Výstavy Zväzu československých vystavovateľov plánovali trnavskí matičiari predávať vystavené produkty, čo však podľa martinského ústredia nebolo možné, keďže „Matici slovenskej ako kultúrnej ustanovizni neprichodí miešať sa do vecí čiste obchodníckych, ktoré priamo nesúvisia so slovenskou kultúrou“.¹⁰⁶ Miestny odbor sa však aj okrem toho zúčastnil napríklad aj na organizovaní veľkých akcií na počesť Jána Hollého 13. apríla 1935 a na ďalších podujatiach.¹⁰⁷

Pozitívom sťahovania v polovici 30. rokov bolo aj to, že Matica získala v Pannonii reprezentatívne priestory, ktoré plánovala využívať pre národné ciele. Keďže však trnavskí matičiari chceli osloviť širší okruh Trnavčanov, dokonca aj takých, ktorí z Matice slovenskej vystúpili, poprípade neboli jej členmi, rozhodli sa, že sa pokúsia zriadiť klub Matice slovenskej, ktorý by mohol pomôcť organizovať aj nematičné obyvateľstvo. Išlo najmä o predstaviteľov Úradníckeho spolku, Živeny a Slovenskej ligy, ktoré poskytli miestnemu odboru na prerobenie miestností bezúročnú pôžičku, ale aj o členov ďalších organizácií.¹⁰⁸ Žiadali preto martinské ústredie, aby pozmenením stanov umožnilo miestnemu odboru organizovať pomocou pododboru „spoločenský, iným menom kasinový život“ práve v priestoroch nových miestností MS. V liste síce žiadali ústredie o zmenu stanov s tým, aby mohli zakladať kluby, do ktorých by mohli prijať aj nečlenov, predsa len skonštatovali, že „navrhujúc prijať náš návrh na zmenu stanov, súčasne oznamujeme, že označený klubový život spoločenský v rámci nášho miestneho odboru sme via facti už aj započali“.¹⁰⁹ Ústredie slovami tajomníka J. C. Hronského privítalo snahu trnavských matičiarov o podchytenie spoločenského života trnavských Slovákov, pripomenulo však, že „v otázke členstva matičných kasín a klubov Výbor Matice slovenskej sa postavil na stanovisko prísne tradičné, že je povinnosťou každého statočného Slováka byť predovšetkým členom Matice slovenskej a len potom členom iných spolkov“.¹¹⁰ Ústredie tak vyslovene nezakázalo organizovať trnavskej Matici spoločenské kluby a kasína, predsa však žiadalo, aby výbor žiadal od návštevníkov v prvom rade stať sa členom miestneho odboru.

O tom, že vzťahy trnavských matičiarov s ústredím neboli v druhej polovici 30. rokov práve najlepšie, svedčí aj organizácia matičných dní, ktoré sa mali uskutočniť na jeseň 1935. Matičné ústredie poslalo listy trnavským funkcionárom s tým, aby zabezpečili hladký priebeh celej akcie. Keďže však neodpovedali, obrátili sa o súčinnosť aj na okresný úrad,¹¹¹ ktorý sa vo veci začal osobne angažovať.¹¹² Ako aj v iných predchádzajúcich prípadoch, aj v tomto zohrala svoju úlohu skôr zlá komunikácia oboch zainteresovaných

¹⁰⁵ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 5. 12. 1934.

¹⁰⁶ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 6. 12. 1935.

¹⁰⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 2. 8. 1937.

¹⁰⁸ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 27. 4. 1935.

¹⁰⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 27. 4. 1935.

¹¹⁰ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 15. 5. 1935.

¹¹¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Správy Matice slovenskej okresnému náčelníkovi, 21. 8. 1935.

¹¹² Okresným náčelníkom v Trnave bol v tom období Ján Beňovský.

strán. V tom čase sa totiž zmenil tajomník trnavského miestneho odboru, čo sa odzrkadlilo aj na finálnom výsledku akcie. Okresný úrad tak o akcii nebol vopred informovaný a následne sa rozbehla čulá korešpondencia medzi úradom, MO MS v Trnave a ústredím v Martine, kto pochybil a prečo sa trnavská Matica nezapojila do organizácie Matičných dní a o ich príprave neinformovala ani okresný úrad. Keď ani po mesiaci na viacero listov nedostali v Martine od trnavského výboru odpoveď, Správa Matice slovenskej žiadala od predsedu vysvetlenie a vykonanie nápravy, keďže v septembri 1935 už Matičné dni po Slovensku vrcholili a v Trnave k ich organizácii vôbec neprišlo.¹¹³ Ako bolo spomenuté, celá neprijemná situácia nastala pravdepodobne preto, že vtedajší tajomník Uhrík, ktorému bola väčšina listov adresovaných, sa v tom čase presťahoval z Trnavy na Myjavu. Novou tajomníčkou sa stala Mária Gulišová, ktorá sa však hneď na úvod svojej funkcie musela borit' s viacerými problémami. Miestny odbor nemal v čase jej nástupu do funkcie dokonca ani vlastnú pečiatku, pretože predchádzajúci tajomník ju pri svojom odchode neodovzdal.¹¹⁴

Opäť sa opakovali staršie problémy s odvádzaním členských príspevkov. Nebol to však zďaleka len fenomén Trnavy. Ešte aj vo februári 1936 muselo martinské ústredie osloviť odbory, ktoré dlžili peniaze. Medzi nimi bol aj trnavský miestny odbor, ktorý mal podľa počtu členov zinkasovať 6 577,5 korún, vykázal však len 2 842,5. Výsledkom bolo, že Matica sa pre nedoplatok rozhodla podať návrh „na prevedenie revízie v odboroch, ktoré v zmysle stanov nevykonávajú svoje povinnosti“.¹¹⁵ Na list zareagovala aj trnavská Matica, ktorá poslala do Martina zoznam dlhujúcich členov. Za rok 1933 mali byť len dvaja, v roku 1934 dvanásť, v roku 1935 päťdesiat a v roku 1936 až 267, čo však súviselo najmä s tým, že členovia Matice ešte nezaplatili v uvedenom roku členské príspevky.¹¹⁶ Podľa neskoršieho výkazu porovnaného s kartotékou neskôr zaplatilo členské už 199 členov trnavskej Matice.¹¹⁷

Problémy s členstvom a najmä evidenciou, vyberaním a odvádzaním členských príspevkov tak boli azda najrozsiahlejšou agendou v rámci korešpondencie trnavských matičiarov s ústredím, ktoré vo viacerých prípadoch prerástli dokonca až do invectív a urážok.¹¹⁸ Azda aj toto ovzdušie prispelo k tomu, ako skonštatovalo matičné ústredie, že „MO MS v Trnave uviedli by ste do štádia pasivity a nie rozmachu, lebo dnes už odbory v malých mestečkách majú viac členov, ako odbor v Trnave v poprednom slovenskom meste“.¹¹⁹ Problémy nastali aj s tým, že miestny odbor posielal neskôr alebo vôbec

¹¹³ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Správy Matice slovenskej predsedovi MO MS P. Žiškoví, 13. 9. 1935.

¹¹⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 7. 10. 1936.

¹¹⁵ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Obežník Matice slovenskej, 6. 2. 1936.

¹¹⁶ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Úhrnný výkaz členovských príspevkov, ktoré dlhujú členovia odboru v Trnave, 19. 2. 1936.

¹¹⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Zoznam členov MO MS v Trnave za rok 1936, 12. 11. 1936. V roku 1937 mala mať Matica už 206 platiacich členov.

¹¹⁸ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 11. 3. 1936.

¹¹⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 11. 3. 1936.

neposielal výkazy nielen finančné, ale aj správy o činnosti či neodpovedal na dožiadania ústredia týkajúcich sa ďalších matičných záležitostí.¹²⁰ Situácia nastala aj preto, že okrem tajomníka Uhríka sa v tom čase funkcie pokladníka vzdal aj Alojz Beniač.¹²¹ Je však zaujímavé, že z ústredia na jeho meno vo veci členských príspevkov posielali listy ešte aj dlhé mesiace po vzdaní sa funkcie.¹²² Situáciu sa snažil riešiť až nový pokladník Cyril Mazúr,¹²³ ktorý revíziou v roku 1937 zistil nedoplatky viacerých členov MO MS v Trnave ešte za minulé roky a žiadal martinské ústredie o zaslanie všetkých zoznamov.¹²⁴ Opäť sa však aj v tomto roku objavili problémy s odlivom neplatiacich členov.¹²⁵ Aktivita nových funkcionárov odboru, ktorí sa snažili aktívne zasadzovať za rozvoj členskej základne miestneho odboru, priniesla ovocie. Z tohto dôvodu žiadala tajomníčka ústredie o zaslanie 100 prihlášok za člena Matice slovenskej.¹²⁶

Koniec 30. rokov je tak po viacnásobných výmenách a menšej stagnácii z prvej polovice 30. rokov obdobím vzrastu trnavského miestneho odboru. Už koncom roka 1936 sa mala nová tajomníčka zúčastniť na porade týkajúcej sa organizovania jubilejných osláv Antona Bernoláka.¹²⁷ Na rok 1937 totiž pripadlo 150. výročie Bernolákovej kodifikácie spisovnej slovenčiny, ktoré je dôležitým medzníkom nielen pre Slovensko, ale aj samotnú Trnavu, kde Bernolák v tomto období pôsobil a vypál sa k svojim najlepším dielam.¹²⁸ Miestny odbor Matice slovenskej nezostal bokom pri prípravách veľkých osláv tohto významného národovca a celé ďalšie obdobie sa tak nieslo aj v znamení priprav dôstojného priebehu spomienky. Keďže však tajomníčka ochorela, na stretnutí ju zastúpil podpredseda trnavského miestneho odboru Jur Janoška. Ten sa držal na stretnutí odporúčania ústredia, ktoré v liste tajomníčke doslova napísalo: „Dovoľujeme si vás úctive upozorniť, aby ste za Maticu slovenskú nerobili nijaké záväzky.“¹²⁹ Neobvyklá požiadavka, aby sa Matica nezaväzovala vopred k spolupráci na takom významnom podujatí, priniesla ďalšie napätie miestneho odboru a martinského ústredia. Podpredseda Janoška tak na porade len počúval a zapisoval, čo sa podľa jeho slov stretlo s údivom viacerých reprezentantov ďalších organizácií, ktorí sa pýtali na zástoj Matice v dôležitej otázke organizovania osláv významného Slováka a národovca.¹³⁰ Bolo to zrejme i preto, čo zdôraznili aj na stretnutí, že pripomenutím si Bernoláka ako kodifikátora nehodlali

¹²⁰ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Žiadosť Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 6. 10. 1936, urgencia, 13. 5. 1936 a iné.

¹²¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej P. Žiškovi, 13. 9. 1936.

¹²² AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 15. 1. 1937.

¹²³ Cyril Mazúr bol pokladníkom MO MS až do jeho zrušenia v roku 1951.

¹²⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 7. 9. 1937.

¹²⁵ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Ďalší zoznam členov MO MS z roku 1937, ktorí sa presťahovali z Trnavy, vystúpili z členstva a nechcú platiť.

¹²⁶ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 14. 6. 1937.

¹²⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 10. 12. 1936.

¹²⁸ Pozri MACHO, Peter. Anton Bernolák ako symbol v historickej pamäti, verejnom priestore a politike. Oslavy 150. výročia prvej kodifikácie spisovnej slovenčiny v Trnave. In *Historia nova* 5, s. 144-175.

¹²⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 10. 12. 1936.

¹³⁰ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 21. 12. 1936.

zasiahnúť pamiatku Ľudovíta Štúra, aby neprišlo k mylnému presvedčeniu, že by chceli prebiť Štúrov kult pamiatkou na katolíckeho kňaza a jazykovedca Bernoláka. Z tohto dôvodu bol aj názov podujatia pozmenený s tým, aby sa v ňom nespomínalo Bernolákovo jazykovedné dielo. Jubilárny výbor osláv pod predsedníctvom trnavského rodáka Pavla Teplanského¹³¹ však napriek všetkým komplikáciám pripravil vydarené podujatie. Aj s pričinením trnavských matičíarov sa v meste inštaloval nielen Bernolákov pomník, ale jeho menom bol pomenovaný aj známy park v dotyku s hradbami dodnes nazývaný Bernolákov sad.¹³²

Aj v otázke členstva, ktorá bola jedným zo zásadných bodov v rámci sporov trnavských matičíarov s vedením, prišli postupne nápravy. Nový pokladník Mazúr sa snažil dať veci do poriadku, o čom svedčí bohatá agenda a korešpondencia s matičným ústredím v Martine. Na jar 1938 tak mohol skonštatovať, že počet platiacich členov MO MS v Trnave sa ustálil na čísle 238.¹³³ Opäť však poukázal na starší problém, že stále približne desatina členov platila členské príspevky priamo ústrediu, čím trnavský výbor prichádzal o finančné prostriedky. V priebehu roka 1938 zastával funkciu tajomníka po Márii Gulišovej, ktorá ju uvoľnila pravdepodobne zo zdravotných dôvodov, pre ktoré sa nemohla zúčastniť na viacerých matičných akciách, už Ján Trančík, s ktorého menom je spojená stabilizácia na poste tajomníka a snaha o povznesenie matičného života v meste. Už od svojho nástupu plánoval povznesenie trnavského miestneho odboru. Ako napísal, „mám na starosti funkciu tajomníka od dňa 11. apríla t. r. a chcel by som, aby odbor vzrástol kvantitatívne, ale i kvalitatívne“, žiadal preto matičné ústredie, aby mu poslalo 300 prihlášok za členov Matice slovenskej, „ktoré by som sám rozposlal našim členom, aby sme zvýšili počet členstva aspoň o 1 násobok“.¹³⁴ V liste poslanom na hlavičkovom papieri Zväzu slovenských speváckych zborov na Slovensku, ktorého bol tiež funkcionárom, zároveň žiadal ústredie o súčinnosť pri prevzatí ich činnosti práve Maticou slovenskou. Miestny odbor v Trnave tak pristúpením zboru, ako aj jeho členstva získal nielen ďalších podporovateľov, ale aj kultúrnu súčasť, ktorou sa neskôr prezentoval na viacerých kultúrno-spoločenských udalostiach organizovaných trnavskou Maticou. Už za jeho funkcie sa v matičných miestnostiach uskutočňovali viaceré zaujímavé kultúrno-spoločenské podujatia organizované nielen Maticou. Tá bola v tomto čase chápaná ako reprezentantka národného života a jej priestory v spolupráci s ňou využívalo napríklad mesto a ďalšie spolky na konanie početných akcií.

Dňa 18. júna tu bola napríklad organizovaná „priateľská zábava“ ako pocta delegácie amerických Slovákov, ktorí do Trnavy prišli vzdať hold dvadsiatemu výročiu v Trnave pôsobiaceho pluku 23 „amerických Slovákov“.¹³⁵ V miestnostiach Pannonie sa uskutočnili viaceré zaujímavé podujatia organizované či spoluorganizované Maticou slovenskou. Keďže v tomto roku pripadlo aj 700. výročie povýšenia Trnavy na slobodné kráľovské

¹³¹ TEPLANSKÝ, Pavel. Pripravujeme Bernolákovy oslavy. In *Nové Slovensko*, č. 13, 27. 3. 1937, s. 1-2.

¹³² MACHO, Peter. Anton Bernolák ako symbol v historickej pamäti, verejnom priestore a politike, s. 156.

¹³³ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Cyrila Mazúra Ústrediu Matice slovenskej, 13. 4. 1938.

¹³⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 16. 5. 1938.

¹³⁵ ŠA Trnava, f. Mestský úrad v Trnave. Pamätná kniha mesta Trnavy (Pamätná kniha).

mesto, v rámci ktorého sa konali v meste rozsiahle akcie,¹³⁶ práve tieto miestnosti sa stali priestorom, kde sa podával napríklad slávnostný obed pre významných hostí alebo prebiehali prednášky.¹³⁷ To dostávalo Maticu a matičnú činnosť výrazne do popredia aj v radoch širšej verejnosti. Menovanie nového agilného tajomníka Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave pozitívne vnímalo aj martinské ústredie, ktoré po rokoch nie práve najlepších vzťahov s trnavskými matičiarimi privítalo nového tajomníka s tým, že „želáme vám do práce mnoho úspechov a najmä porozumenie v kruhoch členstva i vo verejnosti. Tešíme sa úprimne, že činnosť Vášho odboru oživne“.¹³⁸ Činnosť trnavského odboru a najmä počet členstva skutočne ožil, o čom svedčí aj bohatá matičná činnosť z nadväzujúceho obdobia prvej Slovenskej republiky.¹³⁹

Ešte v roku 1938 sa však nový tajomník snažil o rozvoj trnavskej Matice. Pochopil, že cieľom matičného hnutia má byť nielen organizovanie roduverných Slovákov či kultúrno-osvetová činnosť, ale aj práca so slovenskou mládežou. Rozhodol sa preto v rámci trnavskej Matice organizovať aj školskú mládež, čo sa usiloval presadiť aj v rámci matičného ústredia.¹⁴⁰ Miestny odbor sa v priebehu roka 1938 začal skutočne rozmáhať, o čom svedčí aj snaha tajomníka Trančíka o založenie kartotéky členstva, čím by sa stala práca s členskou základňou prehľadnejšou a mohlo by sa tým vyvarovať problémov, ktoré s evidenciou, ako aj výberom členských príspevkov nastali v prvej polovici 30. rokov.¹⁴¹ Bolo evidentné, že entuziazmus nového tajomníka a snahy o rozšírenie členskej základne presahovali aj rámec Trnavy. Žiadal napríklad o zaslanie zoznamu členov z okolia Hlohovca s tým, že chcel byť nápomocný pri zakladaní miestneho odboru, ktorý v Hlohovci neexistoval ešte ani koncom 30. rokov.¹⁴² Výrazom snahy o rozšírenie radov trnavských matičiarov a matičnej činnosti v meste bol list z 18. novembra 1938, ktorý sa rozhodol výbor trnavského MO MS poslať všetkým členom. V ňom sa píše: „S radosťou vám oznamujeme, že konečne i odbor Matice slovenskej v Trnave začína plniť svoje poslanie a chystá sa preorávať kultúrny úhor, akým Trnava dosiaľ bola a ešte i je. Výbor odboru Matice slovenskej v Trnave na svojom zasadnutí dňa 8. novembra 1938 prejednal svoj rozsiahly kultúrny program, ktorý mieni postupne i uskutočniť“.¹⁴³ Vedenie trnavskej Matice malo v tomto období v pláne zostavenie cyklu prednášok, ktoré by sa pod záštitou miestneho odboru konali každé 3 – 4 týždne. Prvá prednáška na tému *Slovenské zbrojné povstanie v r. 1848 – 1849* sa mala uskutočniť už onedlho, 22. novembra 1938. Ako prízvukoval, „nech neni člena, ktorý by nevenoval čas k poznaniu

¹³⁶ HALADOVÁ, Silvia. Jubilejné oslavy 700. výročia udelenia mestského privilégia pre Trnavu z roku 1938. In *Nové historické rozhľady*, roč. 5, 2015, č. 1, s. 65-74.

¹³⁷ Pamätná kniha.

¹³⁸ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 24. 5. 1938.

¹³⁹ SOKOLOVIČ, Peter. Na čele s Maticou. Trnavskí matičiari v období 1. Slovenskej republiky. In *Národný kalendár 2019*. Martin : Matica slovenská, 2018, s. 191-192.

¹⁴⁰ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 13. 7. 1938.

¹⁴¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 18. 10. 1938.

¹⁴² AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 13. 7. 1938.

¹⁴³ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave všetkým členom MO MS v Trnave, 18. 11. 1938.

slovenskej histórie. Preto príd'zte všetci a načerpajte síl k tvorbe lepšej a krajšej slovenskej budúcnosti. Pomôžte preorávať úhor, aby raz vzklíčilo semä zdravého slovenského života i v Trnave“.¹⁴⁴

Okrem toho bola v miestnostiach Matice zriadená schránka „pre styk s predsedníctvom“, do ktorej mohli členovia Matice dávať návrhy na prípadné zlepšenie práce trnavskej Matice. Smerom k členom bolo namierené aj zavedenie tzv. matičného dňa každý prvý štvrtok v mesiaci, kedy sa mali podľa plánov výboru zísť všetci členovia MO MS v Trnave v matičných priestoroch, „aby si tam posedeli a zdieľali navzájom svoje radosti i žalosti. Bude to dostaveníčko všetkých členov i nečlenov“. Ako vtipne podotkli, „v reštaurácii sa schádzať nemôžeme, lebo každý nemá na zbytočné dve deci, kdežto v Matici si môžeme posedieť i bez toho, no a kto má, ten si môže dať i 7 × 2 deci“.¹⁴⁵ Večer mal byť spestrený aj programom, ktorého ráz mal byť „čisto slovenský“. Záverom listu poprosil tajomník všetkých členov, aby sa pokúsili do Matice získať ďalších. Hoci sa členský príspevok v tomto roku zvýšil na 20 korún, ako podotkol, „sám seba okráda, kto je nie členom Matice, lebo investovaných 20,- Kčs sa mu úrokuje na 100 %. Dnes má už miestny odbor vyše 300 členov. Pousilujme sa dosiahnuť ešte t. r. do 500. Nie je to nemožné, stačí, keď každý získa len jedného nového člena“.¹⁴⁶

Nové vedenie miestneho odboru, kde už prestával postupne pracovať jeho predseda Žiška, ktorý sa zo zdravotných dôvodov neskôr vzdal predsedníckej stoličky,¹⁴⁷ začalo systematicky pracovať v čase, ktorý bol nielen pre Trnavu, ale aj Slovensko nanajvýš hektický. 6. októbra 1938 sa vyhlásením autonómnej Slovenskej krajiny sčasti naplnili snahy Slovákov o rovnoprávnejšie postavenie k českému národu. V meste sa konali rozsiahle oslavy, pri ktorých radostnú náladu vyjadrilo okolo 2 000 ľudí zapálením množstva fakiel a lampiónov.¹⁴⁸ Hoci v Trnave sa oslavy, na ktorých sa iste zúčastnilo aj množstvo matičiarov, hádam aj vplyvom davovej psychózy po ich rozpustení vymkli kontrole,¹⁴⁹ predsa len bolo badať, že vyhlásenie autonómneho Slovenska nenechalo Trnavčanov chladnými. Hoci sa v tomto období v Trnave začala postupne etablovať aj ďalšia organizácia – Hlinkova garda –, ktorá v mysliach mnohých Slovákov tiež symbolizovala boj za slovenský národ,¹⁵⁰ predsa len Matica slovenská zostávala stále najvýraznejšou reprezentantkou národných snažení, čo zjavne dokumentuje aj postupný vzrast jej členskej základne. Stále však zostávali trnavskí matičiari na platforme zatiaľ ešte československej spolupráce, čím sa azda líšili od trnavských gardistov, ktorí stáli vo

¹⁴⁴ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave všetkým členom MO MS v Trnave, 18. 11. 1938.

¹⁴⁵ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave všetkým členom MO MS v Trnave, 18. 11. 1938.

¹⁴⁶ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave všetkým členom MO MS v Trnave, 18. 11. 1938.

¹⁴⁷ HORVÁTHOVÁ, Adriana. Dr. Pavol Žiška. In HORVÁTHOVÁ, Adriana (ed.). *90. výročie založenia*, nečíslované.

¹⁴⁸ ŠA Trnava, Katalóg revolučného hnutia a Komunistickej strany Československa (zostavil Jozef Šimončič), i. č. 1868, č. spisu 2083/38 prez.

¹⁴⁹ SOKOLOVIČ, Peter. *Trnava v rokoch 1938 – 1948. Štúdie a dokumenty*. Martin : vlastným nákladom v spolupráci s Maticou slovenskou, 2021, s. 39-40.

¹⁵⁰ SOKOLOVIČ, Peter. *Hlinkova garda 1938 – 1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009.

väčšej miere na pozíciách čo najskoršej samostatnosti. Napriek tomu treba konštatovať, že mnohí matičiari sa stávali členmi Hlinkovej gardy a naopak, mnohí gardisti si podávali prihlášky za členov miestneho odboru Matice slovenskej. Dôkazom sú napríklad viacerí významní trnavskí gardisti ako napríklad veliteľ miestnej gardy Vendel Šuran.¹⁵¹ Na druhej strane sa členmi Matice stávali aj významní Trnavčania ako napríklad Dr. Orlický a ďalší.

Dôkazom toho, že Matica sa snažila zjednocovať národ, sú aj slávnosti pri príležitosti Martinskej deklarácie, ktorou sa Slováci 30. októbra 1918 prihlásili k myšlienke štátoprávneho spojenia s českým národom. Trnavskí matičiari v spolupráci so Slovenským národným výborom v Trnave 29. októbra 1938 pripravili pod heslom Oslávme dôstojne národný sviatok slovenský *Slávnosť 30. októbra na oslavu slovenskej samostatnosti*.¹⁵² Príznačná pre zmenené pomery je akcentácia 30. októbra namiesto o dva dni skoršieho vyhlásenia spoločného štátu v Prahe, predsa len však stále na platforme spoločnej štátnosti. Za Maticu vystúpil s príhovorom podpredseda miestneho odboru Jur Janoška, dôležitý však je najmä fakt, že o postavení Matice sčasti svedčí aj to, že v spomínanom Slovenskom národnom výbore, ktorý spoluorganizoval oslavy, sedeli viacerí matičiari, medzi inými aj Honza, ktorý sa dokonca stal podpredsedom výboru a členom poradnej komisie zriadenej po rozpustení obecného zastupiteľstva v Trnave.¹⁵³ Na matičnej pôde sa v tom čase aj v súvislosti s národným výborom a naviazaním naň stretávali viacerí trnavskí národovci, ktorí písali nielen kultúrne, ale aj politické dejiny mesta. Na sklonku roka 1938, v čase, kedy sa v Trnave etabloval Slovenský národný výbor, sa jeho členovia pravidelne stretávali práve v matičných priestoroch.

Aj s pomocou trnavskej Matice sa čoraz viac dostávala do popredia slovenská národná otázka. Aj hlavné trnavské námestie, dnes známe ako Trojičné, kde sídlil aj miestny odbor trnavskej Matice, bolo 12. novembra 1938 premenované z Wilsonovho na Námestie Andreja Hlinku.¹⁵⁴ V pláne na rok 1939 boli aj ďalšie akcie, ktoré mali skvalitniť prácu trnavských matičiarov. Mesto totiž plánovalo väčšiu investíciu aj pri oprave divadla a miestností Pannonie, kde sídlil už niekoľko rokov aj trnavský miestny odbor. Práve tieto miestnosti boli ešte aj v tom čase stále zaťažované dlžobou zo strany trnavskej Matice. V inventári totiž pod kolonkou dlžoby ešte aj niekoľko rokov po rekonštrukcii figurovala formulka, že dlh MO MS bol aj v tomto období ešte stále 6 000 korún „na výdavky spojené so zariadením matičných miestností“.¹⁵⁵

To sa však už blížil 14. marec 1939, ktorý pre Trnavu aj Slovensko znamenal zavŕšenie dlhotrvajúceho úsilia o vlastnú štátnosť, aj keď, bohužiaľ, v zložitom období mocenského vzrastu nacistického Nemecka. To však trnavskí matičiari nedokázali ovplyvniť a napriek tomu, že sa medzi nimi nevedla anketa, je viac ako pravdepodobné, že väčšina vznik samostatného štátu Slovákov, podobne ako mnohí ďalší na celom

¹⁵¹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List Ústredia Matice slovenskej MO MS v Trnave, 28. 12. 1940.

¹⁵² AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Plagát *Slávnosť 30. októbra na oslavu slovenskej samostatnosti*.

¹⁵³ Pamätná kniha.

¹⁵⁴ Pamätná kniha.

¹⁵⁵ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. Inventár majetku MO MS v Trnave, 17. 12. 1938.

Slovensku, privítala.¹⁵⁶ MO MS v Trnave do nových pomerov vstupoval s 246 platiacimi členmi, medzi ktorými bolo 31 nových.¹⁵⁷ Za marec však posielal trnavský matičný pokladník príspevky za ďalších 105 členov, z ktorých bolo 56 nových.¹⁵⁸ Vidieť, že snaha o vzrast členskej základne mala úspech. Už začiatkom januára totiž tajomník Trančík žiadal listom martinské ústredie, aby poslalo zoznamy všetkých trnavských matičiarov, „aby sme sa na týchto starých čl. mohli obrátiť vo veciach organizačných a súčasne požiadať ich o podporu v tejto práci“.¹⁵⁹ V tomto kontexte v nasledujúcom období prvej Slovenskej republiky aj v súvislosti s rozsiahlou náborovou akciou členstvo (nielen) trnavskej Matice rapídne stúpalo. Matica slovenská v Trnave doň vstupovala ešte stále pod predsedníckym patronátom Pavla Žišku, ktorý sa však už práce prakticky vzdával. To je však iný príbeh...

Zostáva dodať, že trnavskí matičiari v zložitom období prvej ČSR zanechali výraznú stopu v kultúrnej, spoločenskej, ale aj politickej oblasti trnavských dejín. MO MS v Trnave sa stal nielen hýbateľom, ale aj priamym aktérom a iniciátorom mnohých historických udalostí a podnecovateľom zmien v trnavskom regióne. Jeho pričinením sa podarilo šíriť národné povedomie nielen v obyvateľoch Trnavy, ale aj v širokom okolí. Postavenie pomníka Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, organizovanie stoviek kultúrnych, spoločenských a iných podujatí na podporu slovenskosti v „Malom Ríme“, snahy o rozšírenie matičného života a aktivít medzi Trnavčanov prostredníctvom dnes už neexistujúceho matičného sekretariátu, to všetko sa stalo pomníkom nielen predsedov či tajomníkov, ale aj radových matičiarov, ktorí v čase upevňovania národného života v kedysi multikultúrnom meste, aj keď s prevahou Slovákov, pomohli tomu, aby sme aj my dnes mohli ťažiť z ich práce. Hoci sa v nej nevyhli mnohým závažiam či chybám, predsa aj dnes treba oceniť ich zásluhy a dúfať, že táto a jej podobné štúdie a v budúcnosti azda aj monografia zhodnotia fenomén Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave v celej komplexnosti. To je úlohou nielen trnavských matičiarov, ale v prípade reflexie stoviek ďalších regionálnych matičných štruktúr aj členov miestnych odborov po celom Slovensku. V období viacerých storočíc ich založenia je načas zhodnotiť prínos matičných dobrovoľníkov pri formovaní slovenského národného života v našich regiónoch...

Zoznam použitých prameňov a literatúry

Archívne pramene

Archív Matice slovenskej v Martine, f. Miestne odbory Matice slovenskej I 1919 – 1951 (1952), Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave 1923 – 1951.

Štátny archív v Trnave, Katalóg revolučného hnutia a Komunistickej strany Československa (zostavil Jozef Šimončič); Kronika mesta Trnavy 1918 – 1937; Pamätná kniha mesta Trnavy.

¹⁵⁶ Pozri napr. SOKOLOVIČ, Peter. *Premiéro mal predsa pravdu*. Bratislava : Post scriptum, 2014, s. 22-24.

¹⁵⁷ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List C. Mazúra Ústrediu Matice slovenskej, 3. 3. 1939.

¹⁵⁸ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List C. Mazúra Ústrediu Matice slovenskej, apríl 1939.

¹⁵⁹ AMS, f. MO MS v Trnave, šk. č. 306. List MO MS v Trnave Ústrediu Matice slovenskej, 13. 1. 1939.

Dobové periodiká

Národné noviny, 1919

Nové Slovensko, 1923, 1924

Pešťbudínske vedomosti, 1861

Slovensko, 1923

Literatúra

BERÁNEKOVÁ, Janka. *Matica slovenská a náš Miestny odbor v Lučenci v rokoch 1921 – 2021*. Martin : Matica slovenská, 2021.

DOBROTKOVÁ, Marta. Trnava v rokoch 1848 – 1938. In ŠIMONČIČ, Jozef a kol. *Dejiny Trnavy. Zväzok prvý*. Trnava : Mesto Trnava, 2010, s. 243-309.

HALADOVÁ, Silvia. Jubilejné oslavy 700. výročia udelenia mestského privilégia pre Trnavu z roku 1938. In *Nové historické rozhľady*, roč. 5, 2015, č. 1, s. 65-74.

HOLOUBEK, Václav. Poprevratové dejiny Trnavy. In *Trnava 1238 – 1938*. Trnava : Rada mesta Trnavy, 1938, s. 197-253.

HORVÁTHOVÁ, Adriena. *80. výročie odhalenia sochy generála M. R. Štefánika v Trnave 1924 – 2004*. Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 2004.

HORVÁTHOVÁ, Adriena (ed.). *85. výročie založenia. Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave. 3. marec 1923 – 3. marec 2008*. Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 2008.

HORVÁTHOVÁ, Adriena (ed.). *90. výročie založenia. Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave 3. marec 1923 – 3. marec 2013*. Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 2013.

KRČMÉRY, Štefan (ed.). *Päť rokov Matice slovenskej 1919 – 1923*. Martin : Matica slovenská, 1924.

LEGÉNY, Jozef. Spolkový život v Trnave. In *Trnava 1238 – 1938*. Trnava : Rada mesta Trnavy, 1938, s. 339-351.

MADURA, Pavol. *Miestny odbor Matice slovenskej v Martine v rokoch 1919 – 1950. Prvé ohnivo matičnej reťaze*. Martin : Matica slovenská, 2019.

MACHO, Peter. Anton Bernolák ako symbol v historickej pamäti, verejnom priestore a politike. Oslavy 150. výročia prvej kodifikácie spisovnej slovenčiny v Trnave. In *Historia nova 5*, s. 144-175.

MATEJKA, Arpád. *Dotyky s mocou. 1. diel*. Trnava : Tirna, 2016.

PETERAJOVÁ, Hana a kol. *Sto rokov od založenia Miestneho odboru Matice slovenskej v Brezne. 1919 – 2019*. Martin : Matica slovenská, 2019.

SOKOLOVIČ, Peter. *Hlinkova garda 1938 – 1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009.

SOKOLOVIČ, Peter. Na čele s Maticou. Trnavskí matičiari v období 1. Slovenskej republiky. In *Národný kalendár 2019*. Martin : Matica slovenská, 2018, s. 191-192.

SOKOLOVIČ, Peter. *Premiéro mal predsa pravdu*. Bratislava : Post scriptum, 2014.

SOKOLOVIČ, Peter. *Trnava v rokoch 1938 – 1948. Štúdie a dokumenty*. Martin : vlastným nákladom v spolupráci s Maticou slovenskou, 2021.

URBÁNEK, František. Slovenská Matica. In *Verejná slávnosť 19. a 20. V. 1923*.
Trnava : Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, 1923, nečíslované.

PhDr. Peter Sokolovič, PhD.
Slovenský historický ústav Matice slovenskej
Grösslingová 23
812 51 Bratislava, Slovakia
peter.sokolovic@gmail.com